

Lappilaiset kasakat? - ukrainalainen kansallinen identiteetti diasporassa
Rovaniemellä

Tuomas Palenius
Pro gradu -tutkielma
Kansainväliset suhteet
Lapin yliopisto
Kevät 2026

Lapin yliopisto

Tiedekunta: yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lappilaiset kasakat? - ukrainalainen kansallinen identiteetti diasporassa
Rovaniemellä

Tekijä: Tuomas Palenius

Koulutusohjelma/oppiaine: Kansainväliset suhteet

Työn laji: Pro Gradu -tutkielma / Maisteritutkielma

Sivumäärä: 60 s, 6 liitettä

Tiivistelmä:

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan, miten ukrainalainen kansallinen identiteetti rakentuu ja muovautuu diasporassa Suomessa, erityisesti Rovaniemellä, Venäjän Ukrainaan kohdistaman täysimittaisen hyökkäyssodan kontekstissa. Tutkimus sijoittuu tilanteeseen, jossa miljoonat ukrainalaiset ovat joutuneet pakenemaan kotimaastaan ja muodostamaan uusia diasporayhteisöjä eri puolille Eurooppaa. Rovaniemi tarjoaa tutkimukselle erityisen kontekstin pienenä, pohjoisena ja kulttuurisesti omaleimaisena ympäristönä, jossa ukrainalaiset muodostavat suhteellisen pienen mutta aktiivisen yhteisön. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, millaisia merkityksiä ukrainalaiset itse liittävät historiaan, kieleen, alueellisuuteen, toiseuteen ja kuulumiseen, sekä miten sota toimii identiteettiä aktivoivana ja uudelleen määrittävänä tekijänä diasporassa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena käyttäen kahdeksaa puolistrukturoitua teemahaastattelua Rovaniemellä asuvien ukrainalaisten kanssa. Haastattelut toteutettiin venäjäksi tai englanniksi osallistujien valinnan mukaan. Analyysimenetelmänä hyödynnettiin fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa ja Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) -menetelmää, joiden avulla tarkasteltiin haastateltavien omia kokemuksia ja merkityksenantoja. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat muun muassa kansallisen identiteetin, toiseuden, banaalin nationalismin, diasporan ja transnationalismin teoriat.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että ukrainalainen identiteetti rakentuu diasporassa moniulotteisena ja dynaamisena prosessina, jossa sodan kokemus, historiallinen muisti, kieli, alueellinen tausta ja arjen käytännöt kietoutuvat yhteen. Venäjän hyökkäyssota on toiminut voimakkaana katalyyttinä, joka on tehnyt ukrainalaisuudesta tietoisesti koetun, moraalisesti latautuneen ja emotionaalisesti vahvistuneen identiteetin. Ukrainan kieli näyttäytyy keskeisenä symbolisena ja poliittisena rajana, jonka kautta ilmaistaan solidaarisuutta, vastarintaa ja kuulumista. Samalla venäläisyys rakentuu selkeäksi toiseudeksi, jonka kautta oma identiteetti rajautuu. Alueelliset erot menettävät merkitystään diasporassa ja asettuvat kansallisen yhtenäisyyden alle.

Tutkimus osoittaa myös, että identiteetti rakentuu kahden paikan - Ukrainan ja Suomen - välisessä tilassa. Digitaaliset yhteydet, perhesuhteet ja diasporayhteisön käytännöt ylläpitävät kuulumista Ukrainaan, samalla kun elämä Rovaniemellä muokkaa käsityksiä kodista, paikallisuudesta ja tulevaisuudesta. Ukrainalaisuus diasporassa ei näyttäydy staattisena tilana, vaan jatkuvasti neuvoteltavana prosessina. Kriisi, paikka ja yhteisöllisyys muovaavat identiteettiä samanaikaisesti. Tutkimus tuottaa uutta kokemuksellista ja laadullista tietoa ukrainalaisesta identiteetistä pienessä pohjoissuomalaisessa diasporayhteisössä ja täydentää aiempaa määrällispainotteista tutkimusta.

Avainsanat: identiteetti, viholliskuva, toiseus, banaali nationalismi, diaspora, Ukrainan sota, transnationalismi, fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

University of Lapland

Faculty: Faculty of Social Sciences

Title: Lappish Cossacks? - Ukrainian national identity in the diaspora in Rovaniemi

Author: Tuomas Palenius

Degree Programme/Discipline: International Relations

Type of Work: Master's Thesis

Number of Pages: 60 pages, 6 appendixes

Year: 2026

Abstract:

This master's thesis examines how Ukrainian national identity is constructed and reshaped in diaspora in Finland, particularly in Rovaniemi, in the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The study is situated in a historical moment in which millions of Ukrainians have been forced to flee their homeland and form new diasporic communities across Europe. Rovaniemi provides a distinctive research context as a small, northern and culturally specific environment where Ukrainians constitute a relatively small yet active community. The aim of the study is to understand the meanings Ukrainians themselves attach to history, language, regionality, otherness and belonging, and how war functions as a factor that activates and redefines identity in diaspora.

The study was conducted as qualitative research using eight semi-structured thematic interviews with Ukrainians residing in Rovaniemi. The interviews were conducted in Russian or English according to the participants' preference. The analysis draws on a phenomenological-hermeneutic approach and Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) in order to explore the interviewees' lived experiences and meaning-making processes. The theoretical framework is informed by theories of national identity, otherness, banal nationalism, diaspora and transnationalism.

The findings show that Ukrainian identity in diaspora is constructed as a multidimensional and dynamic process in which experiences of war, historical memory, language, regional background and everyday practices intertwine. Russia's war of aggression has acted as a powerful catalyst, transforming Ukrainianness into a consciously experienced, morally charged and emotionally intensified identity. The Ukrainian language emerges as a central symbolic and political boundary through which solidarity, resistance and belonging are expressed. At the

same time, Russianness is constructed as a clear form of otherness against which one's own identity is defined. Regional differences lose their political significance in diaspora and are subordinated to a broader sense of national unity.

The study also demonstrates that identity is constructed in the space between two places – Ukraine and Finland. Digital connections, family ties and the practices of the diasporic community sustain a sense of belonging to Ukraine, while everyday life in Rovaniemi reshapes understandings of home, locality and the future. Ukrainianness in diaspora does not appear as a static condition but as a continuously negotiated process in which crisis, place and community shape identity simultaneously. The study contributes new experiential and qualitative knowledge on Ukrainian identity in a small northern diasporic community and complements earlier quantitatively oriented research.

Keywords: identity, enemy image, otherness, banal nationalism, diaspora, war in Ukraine, transnationalism, phenomenological-hermeneutic research

Sisälllys

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tausta ja konteksti.....	1
1.2 Tutkimuksen ajankohtaisuus ja perustelut	1
1.3 Tutkimuksen tavoite ja kontribuutio	2
1.4 Tutkimuskysymys	3
1.5 Tutkimuksen rakenne	3
2 UKRAINAN KANSALLISEN IDENTITEETIN KEHITYS 1991-2025	4
2.1 Itsenäistyminen: Kansallisen identiteetin perusta	4
2.2 Oranssi vallankumous: Irti Venäjän vaikutusvallasta	5
2.3 Euromaidan, Krimin miehitys ja Donbassin sota: Uusi kansallinen käännekohta.....	7
2.4 Lähentyminen länteen: eurooppalaisuuden vahvistuminen	8
2.5 Venäjän täysimittainen hyökkäys: Kansallinen yhtenäisyys ja identiteetin vahvistuminen	10
2.6 Yhteenveto: Ukrainan identiteetin historiallinen kaari	12
3. AIEMPI TUTKIMUS JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	13
3.1 Aiempi tutkimus ukrainalaisesta identiteetistä.....	13
3.2 Keskeiset käsitteet ja teorit	15
3.2.1 Identiteetti.....	15
3.2.2 Viholliskuva identiteetin rakentajana.....	16
3.2.3 Banaali nationalismi	16
3.2.4 Kansakunta ja kansallinen identiteetti	17
3.2.5 Diaspora ja transnationalismi	18
4. TUTKIMUSASETELMA JA MENETELMÄT	19
4.1 Tutkimuksen rajaus	19
4.2 Tutkijan positio	20
4.3 Tutkimuksen lähestymistapa ja analyysimenetelmä	21
4.4 Aineiston kerääminen haastatteluilla	23
4.5 Valmistautuminen ja haastatteluprosessin suunnittelu.....	24
4.6 Aineiston käsittely	25
4.7 Aineiston analyysi	25
4.8 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
5. AINEISTOANALYYSI	28
5.1 Tutkimusaineiston yleiskuvaus	28
5.2 Teema-analyysi	30
5.2.1 Neuvostoliiton perintö ja itsenäisyyden alkuvuodet	30

5.2.2 Identiteetin herääminen ja uudelleenarviointi sodan seurauksena	33
5.2.3 Kielen merkitys identiteetin ytimessä	35
5.2.4 Toiseus ja venäläiset identiteetin rajana.....	39
5.2.5 Alueellinen identiteetti ja Ukrainan sisäinen moninaisuus	41
5.2.6 Diaspora ja kuuluminen Suomessa	44
5.3 Keskeinen synteesi	47
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	49
6.1 Tutkimuksen tulokset	49
6.1.1 Sota aktivoi ja uudelleen määrittää identiteetin	49
6.1.2 Kieli identiteetin symbolisena ja moraalisena ytimenä.....	50
6.1.3 Toiseus venäläisiin suhteutettuna.....	51
6.1.4 Alueellisen identiteetin uudelleenjärjestäytyminen	52
6.1.5 Diaspora identiteetin prosessina.....	53
6.2 Yhteenveto tutkimuskysymyksiin vastaamisesta	55
6.3 Tulosten merkitys ja tutkimuksen kontribuutio	56
6.4 Tutkimuksen rajoitukset	56
6.5 Jatkotutkimusehdotukset	57
6.6 Tutkijan positio ja reflektiivisyys.....	58
6.7 Yhteenveto ja pohdinta.....	59
LÄHTEET	61
LIITE 1	68
LIITE 2	70
LIITE 3	72
LIITE 4.....	75
LIITE 5.....	76
LIITE 6.....	77

1 JOHDANTO

1.1 Tausta ja konteksti

Venäjän 24. helmikuuta 2022 käynnistämä täysimittainen hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on muuttanut merkittävästi sekä Euroopan turvallisuusympäristöä että miljoonien ukrainalaisten elämää. Sodan seurauksena miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kodeistaan, ja ukrainalaisista on muodostunut yksi 2000-luvun suurimmista pakolais- ja siirtolaisdiasporoista. Konflikti on samanaikaisesti uudelleen aktivoinut keskustelun kansallisesta identiteetistä ja sen merkityksestä yksilöille, yhteisöille ja valtiolle - sekä Ukrainassa että sen ulkopuolella.

Identiteetin kysymys ei kuitenkaan ole Ukrainassa uusi, vaan se on ollut olennainen osa maan poliittista ja kulttuurista kehitystä jo pitkään. Vuonna 1991 järjestetty itsenäisyysäänestys oli yksi tärkeimmistä symboleista yhtenäisen ukrainalaisen kansakunnan muodostumisessa, ja myöhemmät kriisit, kuten vuoden 2014 Krimin miehitys ja samana vuonna alkanut Itä-Ukrainan sota, ovat edelleen korostaneet identiteetin poliittista luonnetta. Sodan jatkuminen täysimittaisena vuodesta 2022 eteenpäin on entisestään vahvistanut näitä teemojen yhteyksiä ja tehnyt niistä keskeisiä myös ukrainalaisten arjessa niin kotimaassa kuin diasporassa.

1.2 Tutkimuksen ajankohtaisuus ja perustelut

Tämä tutkimus sijoittuu tilanteeseen, jolloin Suomeen on saapunut elämään merkittävä määrä sotaa pakenevia ukrainalaisia. Tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten määräksi arvioidaan Suomessa tällä hetkellä noin 46 000, joista osa on asettunut asumaan myös Pohjois-Suomeen, Rovaniemelle. Rovaniemellä ukrainalaisia kaupunkilaisia on hieman alle 500, ja heidän lisäksi paikkakunnalle on saapunut noin 300 tilapäistä suojelua hakevaa ukrainalaista. Rovaniemi tarjoaa tutkimukselle ainutlaatuisen kontekstin: se on pieni, pohjoinen, etäinen ja kulttuurisesti erityinen ympäristö, jossa ukrainalaiset muodostavat suhteellisen pienen, mutta näkyvän ja aktiivisen yhteisön. (Sisäministeriö 2025; AMA 2025.) Nämä pohjoissuomalaiset olosuhteet mahdollistavat ukrainalaisen kansallisen identiteetin rakentumisen ja sen tutkimisen tavalla, joka poikkeaa suurten kaupunkien monimuotoisuudesta.

Aiheen valintaan on merkittävästi vaikuttanut oma työkokemukseni Ukrainassa: vuosina 2014–2015 sekä 2018–2021 työskentelin ja asuin Ukrainassa Suomen lähettämänä erityisasiantuntijana kansainvälisissä siviilikriisinhallinnan operaatioissa. Näissä tehtävissä sain seurata läheltä sodan vaikutuksia paikallisyhteisöihin ja ihmisten arkeen, mikä on vahvistanut kiinnostustani ymmärtää, miten ukrainalaiset käsitteellistävät omaa identiteettiään myös sodan ja pakolaisuuden olosuhteissa.

Tutkimuksen ajankohtaisuutta korostaa lisäksi se, että ukrainalaisesta identiteetistä on viime vuosina tuotettu runsaasti määrällistä tutkimusta - esimerkiksi kielipolitiikan, poliittisen orientaation ja sodan vaikutusten näkökulmista. Sen sijaan kokemuksellinen ja laadullinen tutkimus pienistä diasporayhteisöistä, kuten Rovaniemestä, on vielä vähäistä. Tämä tutkimus pyrkii vastaamaan tähän aukkoon.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja kontribuutio

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten Rovaniemellä asuvat ukrainalaiset rakentavat ja ilmaisevat ukrainalaista identiteettiään sodan, pakolaisuuden ja diasporan olosuhteissa. Tarkoitus ei ole ainoastaan kuvata identiteetin muutosta, vaan myös analysoida, millaisia merkityksiä haastateltavat ukrainalaiset liittävät käsitteisiin kuten kuuluminen, koti, kieli ja yhteisö pohjoisessa Suomessa.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa kolmella tavalla. Ensinnäkin se tarjoaa kokemuksellisen näkökulman ukrainalaisuuteen tilanteessa, jossa identiteetti muovautuu jatkuvan kriisin keskellä. Toiseksi se tarkastelee identiteetin, historian ja kielen välistä suhdetta yksilöiden kokemusten kautta sen sijaan, että ne olisivat vain valtiollisia tai abstrakteina rakenteina. Kolmanneksi tutkimus avaa näkymiä siihen, miten pieni diasporayhteisö neuvottelee kuulumisen ja toiseuden rajoja suomalaisessa paikalliskontekstissa.

Näin tutkimus täydentää ja haastaa aiempaa ukrainalaisten identiteettiä koskevaa tutkimusta, joka on usein painottunut kvantitatiivisiin menetelmiin ja suuriin aineistoihin. Laadullisen tutkimusotteen avulla työ tuo esiin vivahteita, joita kyselyt tai tilastolliset analyysit harvoin tavoittavat.

1.4 Tutkimuskysymys

Tutkimuksen pääkysymys on:

Miten ukrainalainen kansallinen identiteetti rakentuu diasporassa Suomessa?

Pääkysymystä tarkentavat seuraavat alikysymykset:

1. Miten historian, kielen, alueen, diasporan ja 'toiseuden' merkitykset näkyvät identiteetin muodostumisessa?
2. Miten sota muuttaa tai vahvistaa kansallista identiteettiä?

1.5 Tutkimuksen rakenne

Johdantoa seuraavassa luvussa tarkastellaan ukrainalaisen kansallisen identiteetin historiallista kehitystä itsenäistymisestä nykypäivään. Kolmannessa luvussa esitellään aiempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys, joka käsittelee kansallisen identiteetin, kansakunnan ja diasporan käsitteitä. Neljäs luku kuvaa tutkimusasetelman, menetelmät ja tutkijan position. Näiden jälkeen esitetään aineistoanalyysi ja lopuksi tutkimuksen johtopäätökset.

2 UKRAINAN KANSALLISEN IDENTITEETIN KEHITYS 1991-2025

Ukraina on 1990-luvulta lähtien kokenut useita merkittäviä tapahtumia, jotka ovat muokanneet sen yhteiskunnallista ja poliittista kehitystä maan siirtyessä neuvostomenneisyydestä kohti eurooppalaista tulevaisuutta. Näillä tapahtumilla on ollut keskeinen vaikutus myös ukrainalaisen identiteetin muodostumiseen ja sen muuttumiseen.

Tässä luvussa tarkastelen ukrainalaisen kansallisen identiteetin kehitystä valtion itsenäistymisestä vuonna 1991 aina vuoteen 2025 jatkuvan sodan ja yhteiskunnallisten murrosten kontekstiin saakka. Luku kokoaa yhteen viisi merkittävää historiallista käännekohtaa, jotka ovat toimineet identiteettiprosessin muovaajina ja toimivat tutkimukseni teoreettisena ja historiallisena taustana. (Golovakha ym. 2023.)

2.1 Itsenäistyminen: Kansallisen identiteetin perusta

Ukraina julistautui itsenäiseksi 24. elokuuta 1991. Ukrainan parlamentti (Verkhovna Rada) hyväksyi itsenäisyysjulistuksen, joka liittyi Neuvostoliiton vallankaappausyrityksen epäonnistumiseen Moskovassa ja Neuvostoliiton nopeaan hajoamiseen. 1. Joulukuuta 1991 järjestetyssä kansanäänestyksessä yli 90 % äänestäjistä tuki itsenäisyyttä, mikä osoitti laajaa yksimielisyyttä koko maan alueella, myös Krimillä, Itä- ja Etelä-Ukrainassa. Samana päivänä Ukrainan ensimmäiseksi presidentiksi valittiin Ukrainan parlamentin puhemies ja entinen kommunistipuolueen virkamies Leonid Kravtšuk, joka sai 61,6 % äänistä. Vaalien toiseksi eniten ääniä saanut tunnettu entinen neuvostovallan dissidentti ja johtava opposition ja nationalistiliikkeen edustaja Viacheslav Chornovil sai 23,27 % äänistä. (Golovakha ym. 2023, 301–302; OSCE 1992.)

Neuvostoliiton perintö vaikutti kuitenkin syvästi Ukrainan 1990-lukuun. Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan venäläiset muodostivat 22,1 % väestöstä. Vuosien 1991–1994 mittauksissa 40 % etnisistä ukrainalaisista käytti venäjää ensisijaisena puhekielenään, ja 56 % koko Ukrainan väestöstä. Laaja kaksikielisyys, seka-avioliitot ja alueelliset erot loivat monikerroksisen identiteetin, jossa etnisyys, kieli ja alueellinen kokemus lomittuivat keskenään. Lännessä korostui kansallismielinen ukrainalaisuus, kun taas idässä ja etelässä identiteetti oli useammin venäjänkielinen ja hybridinen. (Kulyk 2001, 203–207.)

Kielipolitiikan pyrkimykset vähentää venäläisvaikutusta Ukrainan eteläisillä ja itäisillä alueilla kohtasivat vastarintaa ja lisäsivät alueellista polarisaatiota. Presidenttien Kravtšukin ja Kutšman hallintokaudet pyrkivät tasapainottamaan tätä jakautumista sovittelevalla politiikalla, jossa ukrainalaistaminen eteni hallitusti ilman avointa etnistä konfliktia. (Kulyk 2001, 209–216.)

Vuoden 1994 Budapestin sopimus symboloi Ukrainan pyrkimystä kansainväliseen tunnustukseen ja turvallisuuteen. Ukraina luopui ydinaseistaan vastineeksi lupauksista sen itsenäisyyden ja rajojen kunnioittamisesta. (Budapest 1994.) Vaikka sopimus antoi hetkellisen turvallisuuden tunteen, se jäi myöhemmin symboliksi petetyistä lupauksista.

Vuonna 1997 Ukrainan presidentti Leonid Kutšma ja Venäjän presidentti Boris Jeltsin allekirjoittivat Kiovassa ystävyys- ja Mustanmeren laivastoa koskevan sopimuksen. Venäjä sai enemmistön laivastosta ja vuokrasi Sevastopolin tukikohdan 20 vuodeksi 100 miljoonan dollarin vuosikorvauksella, mikä pienensi Ukrainan velkaa. Pitkien neuvottelujen jälkeen syntynyt sopimus herätti Venäjällä vastustusta, sillä kommunistien johtama parlamentti ja muut nationalistiset ryhmät kyseenalaistivat Krimin kuulumisen Ukrainalle. Krim oli liitetty Ukrainaan vuonna 1954, mutta sitä ennen alue kuului Venäjälle. (MTV 1997.)

1990-luku muodosti perustan uuden ukrainalaisen identiteetin kehittymiselle. Ukraina alkoi asteittain suuntautua kohti länsimaisia arvoja ja instituutioita, kun taas Venäjällä nationalismi ja imperialistinen ajattelu vahvistuivat Vladimir Putinin noustessa valtaan 1990-luvun lopulla. (Molchanov 2002, 99–118.)

2.2 Oranssi vallankumous: Irti Venäjän vaikutusvallasta

Vuoden 2004 presidentinvaalit ja niiden seurauksena puhjennut oranssivallankumous muodostivat uuden käännekohdan Ukrainan poliittisessa ja kansallisessa kehityksessä. Vaalien pääehdokkaat olivat länsimielinen Viktor Juštšenko ja venäjämielinen Viktor Janukovyč, joka sai silloisen presidentin Leonid Kutšman tuen. Toisen kierroksen jälkeen Janukovyč julistettiin voittajaksi, mutta laaja vaalivilppi ja vaalituloksen manipulointi herättivät valtavia protesteja eri puolilla maata.

Kymmenet tuhannet ukrainalaiset kokoontuivat Kiovan Maidan-aukiolle vaatien uusia vaaleja, demokratiaa ja rehellisyyttä poliittiseen järjestelmään. Nämä mielenosoitukset kasvoivat pian kansalliseksi liikkeeksi, joka sai nimen oranssivallankumous Juštšenkon kampanjaväarin mukaan. Mielenosoitusten seurauksena Ukrainan korkein oikeus mitätöi vaalituloksen ja määräsi uusintavaalit, joissa Juštšenko voitti. Tämä tapahtuma merkitsi Ukrainan historiassa ratkaisevaa hetkeä: se oli kansalaisyhteiskunnan voitto autoritaarista vallankäyttöä vastaan ja symbolinen irtiotto Venäjän vaikutuspiiristä. (Грицай ym. 2009, 130–135; Golovakha ym. 2023, 301–302.)

Oranssivallankumous oli osa laajempaa niin sanottujen väri vallankumousten aaltoa, joka pyyhkäisi entisten Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan maiden yli 2000-luvun alussa. Ensimmäinen näistä oli Serbian 'bulldogivallankumous' vuonna 2000, joka johti Slobodan Miloševićin kaatumiseen. Tätä seurasi Georgian 'ruusuvallankumous' vuonna 2003, jossa Eduard Ševardnadzen hallinto syrjäytettiin ja valtaan nousi länsimielinen Mikheil Saakašvili. Ukrainan oranssivallankumous vuonna 2004 ja Kirgisiassa vuonna 2005 tapahtunut tulppaanivallankumous täydensivät aaltoa, joka levisi eri puolille entistä Neuvostoliittoa. Näitä liikkeitä yhdistivät korruption vastustus, vaalivilpin paljastaminen, kansalaisyhteiskunnan aktivoituminen sekä pyrkimys länsimaiseen demokratiaan ja avoimuuteen. (Bunce & Wolchik 2011; Грицай ym. 2009, 135.)

Näiden vallankumousten yhteinen piirre oli halu uudistaa poliittisia järjestelmiä ja vahvistaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia autoritaaristen hallintojen tilalle. Niissä ilmeni myös syvempi yhteiskunnallinen tarve määrittää kansallinen identiteetti uudelleen suhteessa Neuvostoliiton perintöön ja Venäjän vaikutusvaltaan. Ukrainan kohdalla tämä näkyi erityisen vahvasti, sillä oranssivallankumous symboloi ukrainalaisten omaa halua irtautua 'vanhasta veljeskansojen järjestyksestä' ja rakentaa itsenäinen, eurooppalaisiin arvoihin perustuva identiteetti. (Golovakha ym. 2023, 130–136.)

Vaikka Viktor Juštšenkon presidenttikausi ei onnistunut lunastamaan kaikkia kansalaisten toiveita ja pettymys vallankumouksen jälkeiseen politiikkaan kasvoi, tapahtuma jäi merkittäväksi kansalliseksi käännekohdaksi. Se osoitti, että ukrainalaisilla oli kyky ja tahto vaikuttaa omaan poliittiseen tulevaisuuteensa. Oranssivallankumous vahvisti Ukrainan sitoutumista demokratiaan ja eurooppalaiseen suuntaan sekä lisäsi maan psykologista ja kulttuurista etäisyyttä Venäjään. (Golovakha ym. 2023, 301–302.)

Vuoden 2001 väestölaskennan mukaan 77,8 % Ukrainan asukkaista kutsui itseään ukrainalaisiksi, ja tuolloin ukrainalaiset muodostivat enemmistön maan kaikilla alueilla Krimiä lukuun ottamatta. Identiteetti oli kuitenkin yhä monikerroksinen: monet kokivat olevansa yhtä aikaa sekä ukrainalaisia, että venäläisiä. Globalisaatio ja kulttuurinen sekoittuminen vähensivät etnisyyden merkitystä identiteetin perustana, ja kansalaisidentiteetti alkoi nousta keskeiseksi yhteiskunnan yhdistäjäksi. (Шнейдер 2018, 53–56.)

Samaan aikaan Ukrainan ja Venäjän välinen energiariippuvuus nousi geopolittiseksi kysymykseksi. Vuoden 2006 niin sanottu kaasukriisi, jossa Venäjän valtiollinen energiayhtiö Gazprom sulki kaasuhanat Ukrainalle, osoitti Euroopan ja erityisesti Ukrainan haavoittuvuuden energiatoimitusten suhteen (YLE 2006). Tämä tapahtuma vahvisti käsitystä siitä, että Ukrainan oli entistä tärkeämpää irrottautua Venäjän taloudellisesta ja poliittisesta otteesta ja rakentaa omaa itsemääräämisoikeuteensa perustuvaa identiteettiä.

Oranssivallankumous oli siten enemmän kuin poliittinen protesti – se oli identiteettinen käännekohta, jossa ukrainalaiset määrittelivät itsensä yhä selkeämmin osaksi eurooppalaista, demokraattista ja länsimielistä arvo yhteisöä. Vaalivilppi ja protestit vahvistivat kansan kokemusta demokraattisesta toimijuudesta ja halusta irrottautua Venäjän vaikutuspiiristä. Vallankumous ei tuottanut pysyvää poliittista vakautta, mutta se lisäsi psykologista etäisyyttä Venäjään. Vaikka oranssivallankumous ei lopulta tuonut pysyvää poliittista vakautta, se loi pohjan seuraavalle merkittävälle murrokselle, vuonna 2013 alkaneelle Euromaidanille.

2.3 Euromaidan, Krimin miehitys ja Donbassin sota: Uusi kansallinen käännekohta

Vuoden 2013 lopulla presidentti Viktor Janukovytsin päätös hylätä EU-assosiaatiosopimus ja lähentyä Venäjää laukaisi laajat Euromaidan-protestit, jotka kasvoivat vallankumoukseksi. Arvokkuuden vallankumous ilmensi kansan halua länsimaistumiseen ja korruption vastustamiseen. Janukovytsin paettua maasta Venäjä vastasi miehittämällä Krimin ja tukemalla separatistisia liikkeitä Itä-Ukrainassa, mikä käynnisti Donbassin sodan. (Golovakha ym. 2023, 302.) Krimin miehitys myös paljasti, kuinka olemattoman suojan Budapestin muistio (1994) todella tarjosi Ukrainalle. Vaikka Ukraina luopui ydinaseistaan suurvaltojen, erityisesti Venäjän, Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian lupamien turvatakuiden vastineeksi, muistio oli

luonteeltaan poliittinen eikä sisältänyt sitovia puolustusvelvoitteita tai toimeenpanomekanismeja. Venäjän toimien seurauksena sen lupaukset osoittautuivat symbolisiksi, mikä korosti turvallisuustakuujärjestelmän institutionaalista heikkoutta. Samalla kriisi paljasti Euroopan syvän energiariippuvuuden Venäjästä, erityisesti Nord Stream -hankkeen myötä. Erityisesti Saksa oli riippuvainen Venäjän kaasusta. Vuonna 2011 valmistunut yli 907 kilometriä pitkä kaasuputki Venäjältä, Itämeren kautta, Saksaan hillitsi tuolloin Euroopan kriittistä suhtautumista Venäjään. (Nord Stream, 2025.)

Vuonna 2015 hyväksytyt kommunistisen perinnön purkamista koskevat lait (ns. dekommunisaatiolait) katkaisivat symbolisesti siteet Neuvostoliiton ja Venäjän perintöön (Українська правда 2015). Niiden kautta vahvistettiin ukrainalaista historiallista muistia ja poistettiin neuvostosymboleja. Työskennellessäni vuosina 2014–2015 EU:n operaatiossa näin omakohtaisesti, kuinka Leninin patsaita poistettiin Ukrainan hallitsemilla alueilla, kun taas separatistien alueilla Neuvostoliiton symbolit säilyivät tarkasti kunnossapidettyinä. Tämä konkretisoi eron kahden rinnakkaisen identiteettimaailman välillä.

Protestit EU-assosiaatiosopimuksen hylkäämisen jälkeen heijastivat kansalaisten tukea eurooppalaisille arvoille. Krimin miehitys ja Donbassin konflikti muuttivat identiteettiä voimakkaasti. Venäjä asemoitui entistä selvemmin 'toiseksi', samalla kun venäläisvaikutteiden ja kommunistisen perinnön purkaminen voimistuivat ja Ukrainan alueelliset identiteettierot kaventuivat. Ukrainassa käytännön tasolla tämä ilmeni kaupunkien ja katujen uudelleennimeämisenä sekä Neuvostoliiton ajan monumenttien ja symbolien poistamisena. (Marukhovska-Kartunova ym. 2025.)

2.4 Lähentyminen länteen: eurooppalaisuuden vahvistuminen

Presidentti Petro Porošenkon presidenttikauden aikana perustuslakiin lisättiin tavoite liittyä EU:hun ja Natoon. Vuonna 2019 valittu Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi voitti vaalit 73 % kannatuksella, ja vaalit tunnustettiin vapaiksi ja reiluiksi. Tämä oli merkittävä askel Ukrainan demokraattisessa kehityksessä ja osoitus kansan luottamuksesta muutokseen. (Golovakha ym. 2023, 302.)

Zelenskyin keskeisin vaalilupaus oli Itä-Ukrainan sodan lopettaminen, jota ukrainalaiset tuolloin pitivät tärkeimpänä kansallisena tavoitteena. Mieliademittausten mukaan yli 70 % ukrainalaisista halusi sodan päättymistä ja piti neuvotteluratkaisua mahdollisena (RadioFreeEuropa, 2020). Tämä vahva rauhanhalu kuvasti yhteiskunnan väsymystä jatkuvaan epävarmuuteen, mutta samalla se myös yhdisti kansalaisia yhteisen toivon ja selviytymisen identiteetin ympärille.

Joulukuussa 2019 Zelenskyi tapasi ensimmäistä kertaa Venäjän presidentti Vladimir Putinin Normandian nelikon huippukokouksessa Pariisissa, jossa välittäjinä toimivat Ranskan presidentti Emmanuel Macron ja Saksan liittokansleri Angela Merkel. Kokouksen tavoitteena oli elvyttää Minskin sopimusten pohjalta käytäviä rauhanneuvotteluja ja saada aikaan tulitauko Donbassin alueella. Tapaamista sävytti kuitenkin syvä epäluottamus: Putin ei ollut valmis kompromisseihin, jotka olisivat turvanneet Ukrainan täyden alueellisen koskemattomuuden. Vaikka kokouksen jälkeen saavutettiin hetkellinen tulitauko ja vankienvaihto, laajempi rauhansopimus jäi toteutumatta. (BBC 2019.)

Rauhanneuvottelujen kariutuminen vaikutti merkittävästi Zelenskyin asemaan ja kansalaisten tunteisiin. Monille ukrainalaisille tapaaminen konkretisoi, ettei Venäjän kanssa ollut mahdollista saavuttaa pysyvää rauhaa ilman, että se merkitsisi Ukrainan itsenäisyyden ja kansallisen identiteetin osittaista luovuttamista. Tämän kokemuksen myötä vahvistui käsitys siitä, että Ukrainan tulevaisuus on sidottu läntiseen suuntaan ja eurooppalaisiin arvoihin, ei kompromisseihin Venäjän kanssa.

Zelenskyin presidenttikauden alku sisälsi korruption vastaisia aloitteita, mutta saavutukset jäivät rajallisiksi: hänen hallintonsa käynnisti useita uudistusprosesseja ja vahvisti korruption vastaisia instituutioita, mutta konkreettiset tulokset jäivät vähäisiksi ja monien rakenteellisten ongelmien koettiin jatkuvan lähes ennallaan. (RadioFreeEuropa 2020.) Samalla hänen pyrkimyksensä säilyttää demokratian periaatteet ja vahvistaa oikeusvaltiota loivat perustaa Ukrainan poliittiselle kypsyydelle, vaikka rauhanprosessin epäonnistuminen jäi leimaamaan kansallista mielialaa. Tämä epäonnistuminen kuitenkin vahvisti ukrainalaisten yhteistä identiteettiä: rauha nähtiin mahdollisena vain vahvan, yhtenäisen ja suvereenin Ukrainan kautta. Zelenskyin valinta presidentiksi sekä perustuslakiin tehdyt EU- ja NATO-kirjaukset vahvistivat näkemystä Ukrainasta demokraattisena poliittisena yhteisönä. Näiden konfliktien synnyttämä poliittinen ja yhteiskunnallinen jännite muodosti lähtökohdan Zelenskyin kaudelle,

joka suuntasi Ukrainan sisäpolitiikkaa uudella tavalla juuri ennen Venäjän täysimittaista hyökkäystä. Zelenskyin rauhanhakuisen kauden jälkeen hyökkäys merkitsi äkillistä siirtymää, joka muokkasi ukrainalaista identiteettiä voimakkaammin kuin mikään aiempi kriisi.

2.5 Venäjän täysimittainen hyökkäys: Kansallinen yhtenäisyys ja identiteetin vahvistuminen

Venäjä aloitti 24. helmikuuta 2022 laajamittaisen hyökkäyksen koko Ukrainaan. Lokakuuhun 2022 mennessä yli 6,5 miljoonaa ihmistä oli siirtynyt maan sisällä ja 7,8 miljoonaa paennut Eurooppaan Ukrainan vastarinta, presidentti Volodymyr Zelenskyin johtajuus ja kansalaisten yhteinen tahto puolustaa maataan ovat kuitenkin vahvistaneet kansallista yhtenäisyyttä ja identiteettiä ennennäkemättömällä tavalla. (Golovakha ym. 2023, 301–304.)

Vain neljä päivää hyökkäyksen alkamisen jälkeen, 28. helmikuuta 2022, Ukraina jätti virallisen hakemuksen Euroopan unionin jäseneksi. Päätös oli sekä geopolitiittinen valinta että symbolinen teko, joka ilmaisi Ukrainan peruuttamatonta suuntautumista kohti Eurooppaa ja irtautumista Venäjän vaikutuspiiristä. Hakemus allekirjoitettiin Kiovassa sodan keskellä – hetkellä, jolloin venäläiset joukot lähestyivät pääkaupunkia. Tämä ele vahvisti ukrainalaisten yhteistä identiteettiä ja toi näkyviin sen, että eurooppalaisuus oli nyt osa kansallista itsetuntoa ja selviytymisen eetosta. (Eurooppa-neuvosto 2022.)

EU-hakemus sai laajaa tukea sekä Ukrainassa että Euroopassa. Mieliopidemittausten mukaan yli 90 % ukrainalaisista tuki EU-jäsenyyttä keväällä 2022, mikä kuvastaa ennennäkemätöntä yksimielisyyttä kansakunnan suunnasta (Rating Group 2022). Ukrainan eurooppalainen identiteetti ei enää ollut vain poliittinen tavoite, vaan osa kollektiivista kansallista tietoisuutta ja vastarintaa Venäjän imperialismia vastaan. Ukrainan geopolitiittinen merkitys on tunnistettu länsimaisessa analyysissä jo 1990-luvulta alkaen. Brzezinskin mukaan Ukraina on 'Euraasian shakkilaudan' keskeinen ruutu: ilman Ukrainaa Venäjän kyky palauttaa imperiuminsa heikkenee ratkaisevasti, samalla kun Ukrainalla on mahdollisuus integroitua Eurooppaan Venäjästä riippumatta. (Brzezinski 1997, 46, 92, 121–122.) Tämä geopolitiittinen asetelma on vaikuttanut siihen, miten sekä Ukraina että Venäjä ovat määrittäneet identiteettiään kylmän sodan jälkeen.

Venäjän aggressio Ukrainaa vastaan on näin vahvistanut ukrainalaisten kulttuurista, etnistä ja poliittista identiteettiä. Ennen vuotta 2014 kansallisten projektien kehittäminen oli toissijainen tavoite valtion politiikassa, mutta sodan myötä kasvoi tietoisuus Ukrainan kulttuurin ja muistin säilyttämisen tärkeydestä. Tämä näkyi erityisesti ukrainan kielen aseman vahvistumisena ainoana valtion kielenä sekä venäjän kielen merkityksen vähenemisenä, vuonna 2017 alle 2 % kannatti sen erityisasemaa. (Krymets ym. 2025.)

Tutkimukset osoittavat, että identifikaatio ukrainalaiseksi on monimutkainen ja dynaaminen prosessi, johon vaikuttavat yksilö, yhteiskunta ja historiallinen konteksti. Sota on toiminut katalyyttinä identiteetin uudelleenarvioinnille ja pakotettujen narratiivien hylkäämiselle. Filosofinen ja hermeneuttinen analyysi osoittaa, että sota ei pelkästään uhannut kansakunnan olemassaoloa, vaan vahvisti sitä. Ukrainalaiset tekivät tietoisin valinnan kansallisesta ja eurooppalaisesta identiteetistä vastauksena hyökkäykseen. (Krymets ym. 2025.)

Ukrainan EU-hakemus ja sodan aikana tapahtunut eurooppalaisten arvojen korostuminen ovat siten olennainen osa kansallisen identiteetin uudelleenmuotoutumista. Eurooppalaisuus on muuttunut ideologisesta tavoitteesta eksistentiaaliseksi identiteetiksi – tavaksi selviytyä, vastustaa ja määritellä, keitä ukrainalaiset ovat.

Ukraina on aina ollut monimuotoinen valtio, joka koostuu useista etnisistä, kielellisistä, uskonnollisista ja alueellisista ryhmistä. Vuodesta 2014 ja erityisesti helmikuusta 2022 alkaen nämä usein keskenään kilpailevat identiteetit ovat vähitellen yhdistyneet laajemmaksi kansalliseksi identiteetiksi. Yhteinen ukrainalainen identiteetti on rakentunut yhteisen selviytymiskamppailun, diasporan, eri puolilta maata tulevien kokemusten sekä digitaalisen yhteydenpidon kautta. Nämä tekijät ovat vahvistaneet yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa, joka on tehnyt Ukrainasta aiempaa yhtenäisemmän ja vastustuskykyisemmän valtion. (Marukhovska-Kartunova ym. 2025.)

Venäjän hyökkäyssota on ollut ukrainalaisen identiteetin keskeisin katalyytti. Kieli- ja aluerajat ovat menettäneet merkitystään, ukrainan kielen asema on vahvistunut, ja kansalaisyhteisyys sekä yhteenkuuluvuus ovat kasvaneet. Samalla kulttuurinen dekolonisaatio on syventynyt, ja uskonnollinen identiteetti on siirtynyt yhä selvemmin pois Moskovan patriarkaatin vaikutusvallasta. (Marukhovska-Kartunova ym. 2025.)

2.6 Yhteenveto: Ukrainan identiteetin historiallinen kaari

Vuosien 1991–2025 aikana ukrainalainen identiteetti on kehittynyt merkittävästi. Itsenäistyminen loi perustan omalle valtiolliselle olemassaololle, oranssivallankumous irrotti Ukrainaa Venäjän vaikutusvallasta, ja Euromaidan vahvisti kansallista tahtoa länsisuuntaan. 2010-luvun lopulla vahvistunut eurooppalainen identiteetti ja Venäjän täysimittainen hyökkäys vuonna 2022 yhdistivät kansan tavalla, joka teki ukrainalaisuudesta ennen kaikkea kokemuksellisen ja yhteisöllisen identiteetin.

Tämä historiallinen kehityskulku muodostaa perustan tälle tutkimukselle, joka tarkastelee, miten ukrainalainen identiteetti rakentuu ja muovautuu uudessa ympäristössä, erityisesti Suomessa, Rovaniemellä, osana laajempaa ukrainalaista diasporayhteisöä. Tämän historiallisen kehityksen ymmärtäminen on olennaista, jotta voidaan tarkastella niitä tutkimuksia ja teoreettisia lähestymistapoja, jotka selittävät ukrainalaisen identiteetin muutosta. Siksi seuraavassa luvussa esittelen aiempia tutkimuksia ja teorial, jotka muodostavat analyysin perustan.

3. AIEMPI TUTKIMUS JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa tarkastelen ukrainalaista identiteettiä koskevaa aiempaa tutkimusta sekä esittelen tutkimukseni kannalta keskeiset teoreettiset käsitteet. Luku muodostaa perustan analyysille, jossa identiteetti ymmärretään sekä historiallisen kehityksen että yksilöllisten kokemusten kautta rakentuvana prosessina.

3.1 Aiempi tutkimus ukrainalaisesta identiteetistä

Viimeaikaiset tutkimukset korostavat, että Ukrainan identiteetti on muuttunut merkittävästi erityisesti vuosien 2014 ja 2022 Venäjän hyökkäysten seurauksena.

Volodymyr Kulyk (2024) tutkii, miten Ukrainan kansallinen identiteetti muuttui Venäjän hyökkäysten vuosina 2014 ja 2022 seurauksena. Aineistona hän käytti viittä valtakunnallista kyselytutkimusta (vuosina 2012, 2014, 2017, 2022) sekä kahta fokusryhmäsarjaa Kiovassa, Harkovassa ja Tšernivtsissa. Kyselyt analysoitiin kvantitatiivisesti identiteetin tärkeyden, sisällön (mm. suhtautuminen Venäjään, historiaan ja kieleen) ja kiistanalaisuuden osalta, ja fokusryhmät syvensivät tuloksia laadullisesti. Tulosten mukaan ukrainalainen identiteetti vahvistui selvästi molempien sotien jälkeen, ja erityisesti vuoden 2022 hyökkäys yhtenäisti kansalaisia yli kieli- ja aluerajojen. Identiteetin sisältö muuttui: suhtautuminen Venäjään muuttui jyrkän kielteiseksi, suhtautuminen ukrainalaiseen nationalistiseen menneisyyteen ja ukrainan kieleen myönteisemmäksi, ja kansalaisylpeys sekä isänmaallisuus kasvoivat. Vuoden 2022 sota myös vähensi alueellisia ja kielellisiä eroja identiteettikäsityksissä, kun taas vuoden 2014 tapahtumat lisäsivät niitä. Kulyk päätelee, että ulkoinen uhka sekä vahvistaa yhteenkuuluvuutta että tekee identiteetistä aiempaa oman ryhmän piirteitä korostavan ja kulttuurisesti rajatumman. (Kulyk 2024.)

Aaron F. Brantly (2024) tarkastelee, miten Ukrainan kansallinen identiteetti on muuttunut Venäjän hyökkäysten 2014 ja 2022 seurauksena. Tutkimus perustuu konstruktiviseen identiteettiteoriaan ja hyödyntää sekä laadullista että määrällistä aineistoa: historiallisia ja kulttuurisia diskursseja, mielipidetutkimuksia (International Republican Institute 2015–2023), sosiaalisen median aineistoja ja Zelenskyin puheiden sentimenttianalyysiä. Tulosten mukaan sota on vahvistanut ukrainalaista identiteettiä merkittävästi: etninen ja kielellinen

ukrainalaisuus on lisääntynyt, uskonnollinen identifikaatio on siirtynyt kohti kansallisia kirkkoja, ja alueelliset sekä kielelliset erot ovat kaventuneet. Zelenskyin inklusiivinen retoriikka on tukenut yhteisen 'me'-kuvan rakentumista. Brantlyn mukaan hyökkäykset ovat toimineet katalysaattorina uuden, yhtenäisen identiteetin synnylle, vaikka sen pitkäaikainen kestävyys on vielä avoin kysymys. (Brantly 2024.)

Evgenii Golovakha, Kateryna Ivashchenko-Stadnik, Oksana Mikheieva ja Viktoriya Sereda (2023) tutkivat Ukrainan kansallis-siviili-identiteetin muutosta Neuvostoliiton hajoamisen ajasta Venäjän hyökkäyssotiin 2014 ja 2022. Monimenetelmällinen tutkimus yhdistää pitkittäisiä sosiologisia kyselyitä (1992–2022) sekä syvähaastatteluja eri alueiden ja sosiaaliryhmien edustajilta, mukaan lukien sisäiset pakolaiset. Aineistoa täydennettiin identiteettiasenteiden ja hierarkioiden vertailulla ennen ja jälkeen hyökkäysten. Tulosten mukaan ukrainalainen identiteetti on siirtynyt etniskulttuurisesta ja patronaalisesta mallista kohti kansalaisuutta, yhteisvastuuta ja osallistumista korostavaa identiteettiä. Vuoteen 2022 mennessä 82 % vastaajista määritteli itsensä ensisijaisesti Ukrainan kansalaisiksi. Sota on lisännyt yhteiskunnallista yhtenäisyyttä, vahvistanut luottamusta valtion instituutioihin ja kaventanut idän ja lännen välisiä jakolinjoja sisäisen muuttoliikkeen ja vapaaehtoistoiminnan kautta. Tutkijat päättävät, että Venäjän hyökkäykset ovat katalysoineet uuden, kansalaisyhteiskuntaan ja demokraattiseen osallisuuteen nojaavan identiteetin syntyä, jossa ukrainalaisuus ymmärretään ensisijaisesti poliittisena ja moraalisenä yhteisyytenä. Tämä kehitys muodostaa perustan sodanjälkeiselle jälleenrakennukselle ja demokratian vahvistumiselle. (Golovakha ym. 2023.)

Olga Marukhovska-Kartunova, Vitalii Turenko, Olena Zarutskya, Liubov Spivak ja Renata Vynnychuk (2025) tarkastelevat, miten Venäjän hyökkäykset 2014 ja 2022 ovat muokanneet Ukrainan sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita sekä vahvistaneet kansallista identiteettiä ja resilienssiä. Tutkimus perustuu konstruktiviseen lähestymistapaan ja hyödyntää asiakirja-analyysiä, aiempia sosiologisia tutkimuksia, tapaustutkimuksia ja vertailevaa analyysiä. Aineistona käytettiin KIIS:n, Democratic Initiatives Foundationin ja Rating Groupin kyselytutkimuksia vuosilta 2010–2023. Tulosten mukaan sota on kiihdyttänyt Ukrainan kulttuurista ja symbolista dekolonisaatiota: venäläisen kulttuurin kulutus on vähentynyt, ukrainan kielen käyttö lisääntynyt, ja uskonnollinen identifikaatio on siirtynyt kohti Ukrainan ortodoksista kirkkoa. Kommunistisen perinnön purkamista koskevan lainsäädännön seurauksena Neuvostoliiton aikaiset kaupunkien ja katujen nimet muutettiin ukrainalaiseen

historialliseen perinteeseen nojaaviksi, ja kaupungeista poistettiin Neuvostoliiton aikaisia monumentteja ja neuvostosymboleja. Samalla kansallinen ylpeys ja kansalaisidentifikaatio ovat vahvistuneet, ja tulevaisuutta kohtaan tunnetaan aiempaa enemmän optimismia. Tutkijat päättelevät, että hyökkäyssota on syventänyt yhtenäistä, kielellisesti ja symbolisesti ukrainalaista identiteettiä, joka vahvistaa maan resilienssiä ja yhteiskunnallista yhtenäisyyttä kriisiaikoina. (Marukhovska-Kartunova ym. 2025.)

3.2 Keskeiset käsitteet ja teorit

Seuraavaksi tarkastelen identiteettiä koskevia keskeisiä teoreettisia käsitteitä, jotka auttavat jäsentämään ja analysoimaan haastateltavien kokemuksia.

3.2.1 Identiteetti

Harlen mukaan poliittinen identiteetti syntyy vasta, kun yhteisö erottaa itsensä 'toisista' ja määrittelee nämä toiset kulttuurisesti, moraalisesti tai historiallisesti vastakkaisiksi. Toiseus ei ole neutraali kategoria, vaan poliittinen konstruktio, jonka avulla oikeutetaan poliittisia valintoja, rajoja ja viholliskuvia. Siksi identiteettipolitiikka, kansallinen, alueellinen tai valtiollinen, nojaa aina erontekoon ja toiseuden tuottamiseen. (Harle 2000, 1–7.) Identiteetti rakentuu siis suhteessa toiseen. Harlen mukaan identiteetti on aina relaatio 'minun' ja 'toisen' välillä: toinen voi olla ystävä, neutraali tai vihollinen. Sodan kontekstissa vihollinen määrittyy uhkan kautta, ja tämä uhka vahvistaa sisäistä yhteenkuuluvuutta. (Harle 2005, 37, 39.)

Tätä näkemystä täydentävät Harle ja Moision (2000), jotka korostavat identiteetin kytkeytymistä tilaan, historiaan ja geopolitiisiin kertomuksiin. Heidän mukaansa kansallinen identiteetti ei ole vain kulttuurinen tai psykologinen ilmiö, vaan se rakentuu poliittisissa ja historiallisissa narratiiveissa, joissa määritellään, keitä 'me' olemme, missä olemme ja mihin kuulumme. Identiteetti on siten osa geopolitiista mielikuvitusta, jossa kansakunta asemoidaan suhteessa muihin toimijoihin ja jossa tila, valta ja historia kietoutuvat toisiinsa. (Harle & Moision 2000, 9–15, 29–35).

Ukrainan tapauksessa Venäjän hyökkäys on selkiyttänyt rajaa 'meidän' ja 'heidän' välillä. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että identiteettiä ei ole helppo muokata ja eliitin yritykset muokata identiteetti kohtaavat usein merkittävää vastustusta. (Wolczuk 2001.)

3.2.2 Viholliskuva identiteetin rakentajana

Harlen mukaan viholliskuva rakentuu korostamalla vastustajan kielteisiä tekoja ja kyseenalaistamalla tämän inhimillisyys (Harle 1991, 34–38). Ukrainan ja Venäjän sodassa tällaisia viholliskuvia vahvistavat konkreettiset tapahtumat, kuten Butšan raakuudet (Vainio ym. 2022), sekä laajemmat sodan tuhot, jotka tarjoavat todellista evidenssiä vastapuolen epäinhimillisyydestä. Kuvat tuhoutuneista kaupungeista ja uhrien kertomukset toimivat voimakkaana polttoaineena viholliskuvan muodostumiselle. Harle muistuttaa kuitenkin, että viholliskuvan synty ei ole väistämätöntä: myös sodan keskellä jotkut ihmiset voivat elää ilman, että he määrittelevät toista osapuolta henkilökohtaiseksi viholliseksi (Harle 2023, 45).

3.2.3 Banaali nationalismi

Viholliskuvan ohella identiteetti rakentuu myös arjen tasolla banaalin nationalismin kautta. Michael Billigin mukaan kansallinen identiteetti rakentuu ja säilyy arjen rutiineissa, symboleissa ja kielellisissä käytännöissä, mitä voidaan kutsua 'kylmäksi nationalismiksi', eli huomaamattomaksi, rutiininomaiseksi ja arkiseksi kansallisuuden muistuttamiseksi, joka normalisoi 'meidän' ja 'heidän' erottelun (Billig 1995, 6, 10–12; ks. myös erottelu 'kuuma nationalismi' 43). Epävarmuuden ja kulttuurisen pirstoutumisen aikana ihmiset hakevat turvaa vahvoista, tunnepitoisista ja rajoja korostavista yhteisöistä, kuten kansakunnista tai uskonnollisista ryhmistä (Billig 1995, 135, 140–147). Ukrainan tapauksessa sota on muuttanut tämän arjen tasolla rakentuneen kansallisen identiteetin *kuumaksi nationalismiksi*: näkyväksi, voimakkaasti mobilisoivaksi ja tunteisiin vetoavaksi kansallismielisyydeksi, joka korostaa kollektiivista selviytymistä ja yhteistä kohtaloa (Billig 1995, 43).

3.2.4 Kansakunta ja kansallinen identiteetti

Benedict Andersonin klassisen teorian mukaan kansakunta voidaan ymmärtää kuviteltuna yhteisönä (imagined community). Tällä hän viittaa siihen, että kansakunnan jäsenet eivät koskaan voi tuntea toisiaan henkilökohtaisesti, mutta he silti kuvittelevat kuuluvansa samaan yhteisöön. Kansakunta hahmottuu myös rajattuna, sillä on tietyt rajat, jotka erottavat sen muista yhteisöistä. Lisäksi se on suvereeni kokonaisuus, jonka nähdään hallitsevan omia asioitaan ja toimivan itsenäisesti. Andersonin mukaan kansakunta on ennen kaikkea yhteisö, jossa ihmiset kokevat keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. Anderson korostaa myös painokapitalismin (sanomalehdet, kirjat, yhtenäinen kieli) roolia kansallisen identiteetin synnyssä. Kun ihmiset lukivat samoja tekstejä samaan aikaan, he alkoivat hahmottaa kuuluvansa samaan kuvitteelliseen yhteisöön. (Anderson 1983, 1–7.)

Nykyteknologian, käänössovellusten ja internetin kautta tapahtuvan tiedon levittämisen ansiosta ihmiset voivat lukea, jakaa ja ymmärtää tekstejä omalla kielellään ajasta ja fyysisestä paikasta riippumatta. Tämä nopeuttaa ideoiden, diskurssien ja kulttuuristen merkitysten leviämistä sekä mahdollistaa identiteettien rakentumisen yli maantieteellisten ja kulttuuristen rajojen.

Kansakunnan identiteetti rakentuu Smithin mukaan seuraavista perusolettamuksesta: historiallinen alue tai 'kotimaa', yhteiset myytit, historiallinen muisti, yhteinen kulttuuri, yhteiset lailliset oikeudet ja velvollisuudet kaikille kansakunnan jäsenille sekä yhteinen taloudellinen järjestelmä. (Smith A. 1991, 14). Nämä Smithin näkemykset kansakunnan peruselementeistä näkyvät selvästi ukrainalaisen identiteetin vahvistumisessa.

Neuvostoliiton aikana Ukrainan ja Venäjän identiteetit olivat monin tavoin yhteneväisiä. Itsenäistymisen jälkeen Venäjä ei kuitenkaan onnistunut rakentavissa suhteissa Ukrainaan. Kuzion mukaan Venäjän ylimielinen ja sovinistinen politiikka on omalta osaltaan vahvistanut Ukrainan erillistä kansallista identiteettiä ja työntänyt maata kauemmaksi Venäjästä. (Kuzio 2021.)

Kansallisella identiteetillä on keskeinen rooli yhteiskunnan lujittamisessa, erityisesti kriisiaikoina. Se vahvistaa valtion fyysistä turvallisuutta, edistää toimivien instituutioiden

rakentumista ja tukee taloudellista kehitystä. Lisäksi vahva kansallinen identiteetti toimii perustana liberaalin demokratian ylläpitämiselle ja kehittämiseksi. (Fukuyama 2018, 240.)

3.2.5 Diaspora ja transnationalismi

Vaikka kansallinen identiteetti rakentuu ja muovautuu arjen käytännöissä, niin pakkomuutto ja diaspora luovat sille kokonaan uuden kontekstin. Diaspora tarjoaa viitekehyksen ymmärtää identiteetin rakentumista lähtömaan ja asuinmaan välisessä tilassa.

Safranin mukaan diasporayhteisöille ovat tyypillisiä traumaattinen lähtö, vahvat emotionaaliset siteet kotimaahan, yhteinen muisti, kulttuurisen erityisyyden säilyttäminen sekä kokemus ulkopuolisuudesta isäntäyhteiskunnassa. Lisäksi diasporaan kuuluu velvollisuuden tunne lähtömaan tukemisesta sekä identiteetin ja diasporisen tietoisuuden siirtyminen sukupolvelta toiselle. (Safran 1991, 83–84.)

Cohen korostaa, että diasporayhteisöt ovat usein samanaikaisesti sekä vahvasti kiinnittyneitä lähtömaansa perintöön että aktiivisesti toimivia globaaleissa poliittisissa, taloudellisissa ja kulttuurisissa verkostoissa. (Cohen 1997, 23–29.)

Brubaker kritisoi diasporan essentialistista käsitteellistämistä ja esittää sen tarkastelua 'käytännön kategoriana', 'poliittisena vaatteena' ja 'projektina'. Hänen mukaansa diaspora ei ole pysyvä olotila, vaan joustava tapa määritellä kuulumista ja ylläpitää suhteita useisiin paikkoihin samanaikaisesti. Se on jatkuvasti rakentuva identiteettinen ja poliittinen positio, ei pysyvä tai yhtenäinen kokonaisuus. (Brubaker 2005, 5–7.)

Transnationalismi tarkoittaa rajat ylittävien sosiaalisten suhteiden, verkostojen ja toimintojen kokonaisuutta, jonka kautta ihmiset, ryhmät ja instituutiot ovat samanaikaisesti kytkeytyneet useisiin maantieteellisiin paikkoihin. Vertovec painottaa tätä transnationalismin monitahoisuutta. (Vertovec 2009 1–4.)

Nämä tutkimukset ja teoriat muodostavat perustan tälle tutkielmalle, jossa tarkastelen ukrainalaisen identiteetin rakentumista Rovaniemellä asuvien ukrainalaisten kokemusten kautta. Teoriataustan esittelyn jälkeen siirryn tutkimuksen metodologisiin ratkaisuihin.

4. TUTKIMUSASETELMA JA MENETELMÄT

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen metodologiset ratkaisut eli tutkimuksen rajaus, tutkijan positio, tutkimusmenetelmä, aineistonkeruu ja aineiston käsittely ja analyysi sekä eettiset ja luotettavuuteen liittyvät näkökohdat. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena käyttäen puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Valitut menetelmät tukevat tutkimuksen tavoitetta ymmärtää, miten Rovaniemelle muuttaneet ukrainalaiset rakentavat ja ilmaisevat identiteettiään sodan, pakolaisuuden ja diasporan olosuhteissa.

4.1 Tutkimuksen rajaus

Tämän tutkimuksen kohteena ovat Rovaniemelle Ukrainan sodan vuoksi saapuneiden ukrainalaisten kokemukset ja tulkinnat omasta identiteetistään. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, miten ukrainalainen identiteetti rakentuu ja muuntuu sodan, pakolaisuuden ja uudessa ympäristössä elämisen kontekstissa. Erityisen kiinnostavaa on, millaisia merkityksiä ukrainalaiset antavat omalle kansalliselle ja paikalliselle identiteetilleen, sekä miten nämä merkitykset muotoutuvat uudelleen pohjoissuomalaisessa ympäristössä.

Tutkimus pohjautuu identiteettipoliittikkaa ja identiteetin muodostumista koskevaan teoreettiseen keskusteluun, jossa keskeisiä käsitteitä ovat historia, kieli, toiseus, alue ja diaspora. Näiden rinnalla tarkastelen myös henkilökohtaisia kokemuksia ja elämänkulkuja, joiden kautta yksilöt rakentavat ja ilmentävät ukrainalaista identiteettiään. Aikaisempi ukrainalaista identiteettiä käsittelevä tutkimus on usein ollut kvantitatiivista ja keskittynyt rakenteellisiin ulottuvuuksiin tai väestöryhmien välisiin eroihin. Tämä tutkimus sen sijaan lähestyy identiteettiä kokemuksellisenä ja merkityksellisenä prosessina, jota yksilöt itse rakentavat arjessaan ja suhteissaan ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan diasporassa.

Ukrainalaisten identiteetti tutkimuskohteena on erityisen kiinnostava, koska Ukraina on itsenäistymisensä jälkeen vuonna 1991 käynyt läpi useita poliittisia ja kulttuurisia murrosvaiheita, jotka ovat muokanneet kansallista tietoisuutta. Helmikuussa 2022 alkanut täysimittainen Venäjän hyökkäyssota on syventänyt tätä prosessia: se on pakottanut monet ukrainalaiset pohtimaan omaa kuulumistaan kansakuntaan, mutta myös sitä, mitä merkitsee olla ukrainalainen vieraassa maassa.

Rovaniemellä asuu arviolta noin 800 ukrainalaista, joista noin 500 on kaupungin asukkaita ja noin 300 tilapäistä suojelua hakeneita (AMA 2025). Kaupungin pieni mutta kasvava ukrainalaisyhteisö muodostaa mielenkiintoisen ja moniulotteisen tutkimuskohteen: Rovaniemi on maantieteellisesti, kielellisesti ja kulttuurisesti hyvin erilainen ympäristö kuin Ukraina. Suomen kieli, kulttuuri ja ilmasto asettavat sopeutumislle omat haasteensa, mutta samalla ne avaavat uusia tapoja tarkastella identiteettiä paikallisuuden, kuulumisen ja toiseuden näkökulmista.

Ukrainalaisten sijoittuminen Rovaniemelle ei kuitenkaan ole useimmissa tapauksissa ollut heidän oma valintansa, vaan se on määräytynyt Suomen vastaanottojärjestelmän kautta. Tilapäistä suojelua hakevat eivät voi alussa itse valita sijoituspaikkakuntaansa, vaan majoitus osoitetaan vastaanottokeskusten kapasiteetin perusteella. (InfoFinland.fi 2025; Maahanmuuttovirasto 2025.) Tämä rajoitettu mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinpaikkaan muodostaa tärkeän taustatekijän identiteetin ja paikkasuhteen tarkastelulle. Paikkaan kiinnittyminen, toimijuuden kokemukset sekä paikallisyhteisöön rakentuvat suhteet voivat muovautua eri tavoin tilanteissa, joissa uusi asuinpaikka ei ole ollut oma valinta. Siten Rovaniemelle sijoittumisen alkuperäinen ei-vapaaehtoisuus tarjoaa olennaisen kontekstin ymmärtää, millaisia identiteettiprosesseja ukrainalaiset rakentavat diasporassa.

Teoreettisena lähtökohtana toimii Benedict Andersonin näkemys kansakunnista 'kuviteltuina yhteisöinä' (imagined communities), joiden jäsenet jakavat mielikuvan yhteenkuuluvuudesta, vaikka eivät tunne toisiaan henkilökohtaisesti. Ajatus kansakunnasta kuviteltuna yhteisönä korostaa, että kansallisuus ei ole luonnollinen tai annettu ominaisuus, vaan se tuotetaan ja ylläpidetään symbolien, kertomusten ja instituutioiden kautta. (Anderson 1983, 1–7.) Tämä Andersonin teoreettinen ajatus auttaa ymmärtämään, miten ukrainalaiset rakentavat yhteisöllisyyttä ja identiteettiä vieraassa maassa.

4.2 Tutkijan positio

Oma venäjän kielen taitoni sekä kokemukseni työskentelystä eri puolilla Ukrainaa muodostavat keskeisen osan tutkijan positiotani ja vaikuttavat olennaisesti tutkimukseni toteutukseen. Näen nämä taustatekijät ensisijaisesti etuna: venäjän kielen osaaminen mahdollistaa suorat ja avoimet

haastattelut ilman tulkkia, mikä usein madaltaa haastateltavien kynnystä kertoa myös henkilökohtaisista ja kokemuksellisista näkökulmista. Kokemukseni Itä- ja Etelä-Ukrainan konfliktialueilta (2014–2015, 2018–2021) lisää ymmärrystä sodan vaikutuksista paikallisyhteisöihin ja identiteetin muotoutumiseen, mikä tukee haastattelupuheen tulkintaa ja kontekstointia. Tämä yhteinen kokemus voi myös lisätä haastateltavien luottamusta.

Tiedostan kuitenkin, että yhteinen tausta ei ole neutraali: venäjän kielen käyttö tai oletus jaettuina kokemuksina voi vaikuttaa siihen, mitä haastateltavat sanovat tai jättävät sanomatta. Lisäksi on mahdollista, että he kokevat minun jo tietävän asioita, jotka heidän näkökulmastaan ovat itsestään selviä. Pyrin siksi tietoisesti välttämään ennakko-oletuksia ja pitämään fokuksion haastateltavien omissa merkityksissä ja tulkinnoissa. Tutkimusprosessin aikana reflektoin jatkuvasti omaa asemaani sekä sen mahdollisia vaikutuksia aineiston keruuseen ja tulkintaan.

Tutkijan ja tutkittavien välinen suhde ei kuitenkaan perustu vain näihin kenttäkokemuksiin. Myös oma elämäni Suomessa tarjoaa kontekstin tutkimuksen refleksiiviselle ulottuvuudelle. Olen muuttanut Etelä-Suomesta Rovaniemelle 2000-luvun alussa opiskelemaan ja asettunut sittemmin pysyvästi Lappiin. Tämä oma siirtymä etelästä pohjoiseen on auttanut minua näkemään, miten paikka ja alueellisuus vaikuttavat identiteettiin myös Suomen sisällä. Vaikka olosuhteeni ovat täysin erilaiset kuin tutkimukseni kohteilla, koen tietynlaista samaistumista muutoksen, sopeutumisen ja yhteenkuulumisen kokemuksiin.

Sekä minä että haastateltavani olemme tulleet Rovaniemelle muualta, mutta eri syistä: minä vapaaehtoisesti, ja he pakon edessä. Tämä asettaa tutkijan asemaan, jossa hän on yhtä aikaa sisä- ja ulkopuolinen – osa paikallista yhteisöä, mutta myös sen ulkopuolelta tullut tarkkailija. Näiden erojen ja yhtäläisyyksien tiedostaminen on keskeistä tutkimuksen refleksiivisyydelle ja tulkinnalliselle luotettavuudelle.

4.3 Tutkimuksen lähestymistapa ja analyysimenetelmä

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on laadullinen, ja sen tarkoituksena on ymmärtää, miten ukrainalainen identiteetti rakentuu ja muuttuu sen jälkeen, kun Venäjä aloitti täysimittaisen hyökkäyksen Ukrainaan helmikuussa 2022. Laadullinen lähestymistapa soveltuu erityisen hyvin tilanteisiin, joissa tavoitteena on tavoittaa yksilöiden kokemuksia, merkityksiä ja

identiteetin muotoutumista kriisin keskellä. Laadullinen tutkimus antaa myös tutkittaville tilaa tuoda esiin omat tarinansa ja tulkintansa – näkökulmat, joita ei voida tavoittaa määrällisin menetelmin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–76.)

Tässä tutkimuksessa laadullinen lähestymistapa tarjoaa välineen tarkastella identiteettiä prosessina, joka kietoutuu sodan, pakolaisuuden ja diasporan kokemuksiin. Haastattelujen avulla pyritään ymmärtämään, miten ukrainalaiset itse jäsentävät identiteettiään muuttuneessa elämäntilanteessa, millaisia merkityksiä he liittävät sota-aikaisiin kokemuksiinsa ja miten nämä merkitykset heijastuvat heidän käsitykseensä ukrainalaisuudesta uudessa ympäristössä. Näin tutkimuksen aineisto tuottaa tietoa siitä, miten identiteetti rakentuu yksilöllisten kertomusten ja kokemusten kautta.

Metodologisesti tutkimus nojaa fenomenologis-hermeneuttiseen analyysiin, jonka tavoitteena on tuoda esiin haastateltavien omat kokemukset ja niihin liittyvät merkitykset mahdollisimman autenttisesti, mutta tulkinta on sidoksissa teoriaan. Fenomenologinen lähestymistapa sopii tutkimuksen tavoitteisiin, sillä sen pyrkimyksenä on kuvata, miten yksilöt itse kokevat ilmiöt, eikä määritellä kokemuksia etukäteen teoreettisiin kategorioihin. Menetelmä korostaa tutkittavien kokemusmaailmaa ja sitä, miten nämä kokemukset rakentuvat suhteessa laajempaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–36).

Tähän fenomenologis-hermeneuttiseen viitekehykseen kytkeytyy myös Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), jonka keskeisenä tavoitteena on ymmärtää ihmisten kokemuksia ja niiden merkityksiä heidän omassa elämänmaailmassaan. IPA korostaa sekä kokemusten fenomenologista kuvausta että hermeneuttista tulkintaa, jossa tutkija pyrkii tekemään tulkinnan haastateltavien omista tulkinnoista, niin sanotun *double hermeneutic* -prosessin. (Smith ym. 2009, 21–25.) Menetelmä nojaa siten ajatukseen, että ihmisten kokemusmaailmaan ei päästä käsiksi pelkällä kuvaamisella, vaan se edellyttää tulkinnan ja esiymmärryksen tietoista reflektointia (Smith ym. 2009, 11–13).

IPA:ssa keskeistä on myös idiografinen tarkastelu, jossa analyysi etenee yksittäisten haastateltavien kokemuksista kohti laajempia temaattisia kokonaisuuksia (Smith et al. 2009, 41–45). Tämä soveltuu hyvin tämän tutkimuksen tavoitteisiin, sillä ukrainalainen identiteetti diasporassa rakentuu vahvasti henkilökohtaisten elämänkulkujen, sodan kokemusten ja uuden ympäristön kohtaamisen kautta. IPA:n vaiheittainen analyysiprosessi: aineistoon

uppoutuminen, merkityksellisten ilmauksien tunnistaminen, tulkinnallinen jäsentäminen ja temaattinen kokoaminen – tarjoaa rakenteen tämän kaltaiselle syvälliselle analyysille (Smith ym. 2009, 79–108).

Menetelmän teoriaohjaavuus ilmenee siinä, että analyysiä suuntaavat identiteettiä, toiseutta, alueellisuutta ja diasporaisuutta koskevat käsitteet, mutta niitä ei käytetä ennalta annettuina kategorioina. Teoria toimii tulkintakehyksenä, kun taas merkitykset nousevat ensisijaisesti haastateltavien omista kertomuksista (Smith 2015 ym. 30–33, 41–48). Näin analyysi säilyy sekä fenomenologisena - avoimena aineiston omille vivahteille - että hermeneuttisena, sillä merkityksiä tulkitaan suhteessa historialliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen kontekstiin.

Tämän lähestymistavan avulla voidaan tarkastella, miten sodan, pakolaisuuden ja diasporan kokemukset vaikuttavat ukrainalaisten käsitykseen itsestään, Ukrainasta ja kuulumisesta uuteen ympäristöön. IPA:n ja fenomenologis-hermeneuttisen analyysin yhdistelmä mahdollistaa syvällisen ymmärryksen siitä, millaisia tulkintoja haastateltavat rakentavat identiteetistään ja miten nämä tulkinnat muovautuvat Lapissa elämisen ja sodan traumaattisten vaikutusten kautta.

4.4 Aineiston kerääminen haastatteluilla

Aineisto kerättiin kahdeksalla puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Teemahaastattelu soveltuu identiteetin tutkimukseen, sillä se mahdollistaa sekä tutkimuskysymysten systemaattisen käsittelyn että tilan tutkittavien omille tulkinnoille, kokemuksille ja merkityksenannoille (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48). Identiteetti on luonteeltaan ilmiö, jota ei voida mitata, vaan jota yksilöt rakentavat ja sanoittavat kertomusten kautta.

Haastattelurunko laadittiin tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Haastatteluteemat olivat:

1. Ukrainan historia vuosina 1991–2025
2. Kieli
3. Toiseus, ystävä–vihollinen
4. Alueellinen identiteetti
5. Diaspora
6. Muut mahdolliset haastateltavien esiin nostamat näkökulmat

Haastattelurunkoa ei käytetty mekaanisena kysymyslistana, vaan keskustelun jäsentäjänä, joka mahdollisti vuorovaikutuksen johdonmukaisuuden ja tuki myöhempää teemoittelua ja analyysia. Haastattelut toteutettiin haastateltavien toiveiden mukaisesti joko lähi- tai etähaastatteluina videoyhteyden välityksellä. Lähtöpaamiset järjestettiin rauhallisissa ja luottamuksellisissa tiloissa, kun taas etähaastattelut toteutettiin turvallisten verkkoyhteyksien kautta. Molemmissa haastattelumenetelmissä pyrittiin luomaan ilmapiiri, jossa haastateltavat kokivat olonsa turvalliseksi ja kuulluksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 73–74, 89–91.)

Haastattelut suoritettiin joko venäjäksi tai englanniksi osallistujan valinnan mukaan. Venäjän käyttö oli monille käytännöllisin vaihtoehto, vaikka kieleen liittyvät identiteettioliittiset merkitykset ovat sodan myötä muuttuneet. Englannin käyttö mahdollisti osallistumisen niille, jotka eivät halunneet käyttää venäjää. Tutkijan venäjän kielen taito edisti luontevaa vuorovaikutusta, mutta edellytti jatkuvaa reflektiota käännösten vivahteiden säilyttämiseksi.

Aineistonkeruu rajattiin tutkimukselle tyypillisten ajallisten ja resurssillisten reunaehtojen mukaisesti siten, että aineisto olisi laadulliselle tutkimukselle riittävä, monipuolinen ja tutkimuksen laajuuteen nähden toteuttamiskelpoinen. Tämän perusteella haastateltiin kahdeksan henkilöä, jotka muodostivat tasapainoisen kokonaisuuden eri ikä- ja sukupuoliryhmistä. Analyysivaiheessa havaittiin, että haastatteluissa alkoi toistua samankaltaisia kokemuksia, näkökulmia ja teemoja, eikä loppuvaiheen haastatteluissa noussut esiin tutkimusongelman kannalta merkittävästi uutta tietoa. Tämä toistuvuus viittaa siihen, että aineisto alkoi saavuttaa laadullisessa tutkimuksessa keskeisen kyllästymispisteen (saturation), jossa uudet havainnot eivät enää tuota olennaisesti uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 62–63).

4.5 Valmistautuminen ja haastatteluprosessin suunnittelu

Haastatteluprosessi suunniteltiin huomioiden sekä metodologiset että eettiset näkökohdat. Erityistä huomiota kiinnitettiin kysymysten ymmärrettävyyteen, kulttuuriseen sensitiivisyyteen ja siihen, ettei haastattelu kuormittaisi osallistujia tarpeettomasti, sillä aihe liittyy mahdollisiin traumaattisiin kokemuksiin.

Haastateltavien rekrytoinnissa hyödynnettiin Rovaniemellä toimivia ukrainalaisia verkostoja. Haastattelupyyntö (LIITE 4 ja LIITE 5) välitettiin eteenpäin tuttaville, joilla on kontakteja Rovaniemellä asuviin ukrainalaisiin, minkä jälkeen halukkaat ottivat yhteyttä tutkijaan. Haastattelut sovittiin yksilöllisesti: paikka, kieli ja toteutustapa määriteltiin osallistujan toiveiden mukaan. Haastateltavat olivat eri-ikäisiä ja eri sukupuolta edustavia henkilöitä eri puolilta Ukrainaa. Haastattelut toteutettiin marraskuussa 2025, ja niiden kesto vaihteli 30–70 minuutin välillä.

Parin ensimmäisen haastattelun aikana havaittiin, ettei 'ystävä–vihollinen'-käsitteistö ollut kaikille ennestään tuttu. Tämän vuoksi myöhempiin haastatteluihin lisättiin käsitteitä selventävä lyhyt esittely (LIITE 6). Lisäksi historiakysymystä syvennettiin (LIITE 3, kysymys nro 17), jotta osallistujat pystyivät antamaan erillisiä merkitystulkintoja eri historiallisista tapahtumista.

4.6 Aineiston käsittely

Haastatteluaineisto litteroitiin sanatarkasti mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, jotta tilanne ja sen konteksti säilyivät tutkijan mielessä. Litterointi tehtiin suomeksi, ja siihen sisällytettiin myös merkitykselliset tauot, tunteiden ilmaisut ja epäröinnit, sillä ne voivat olla tärkeitä identiteettikertomusten tulkinnassa.

Litteroinnin jälkeen aineisto teemoitettiin. Teemoittelun avulla jäsennettiin keskeisiä sisältöjä ja havaintoja, jotka osaltaan ohjasivat myöhempää fenomenologista analyysia. Aineiston käsittelyssä noudatettiin tarkasti anonymiteettiä ja tietoturvaa: tunnistetiedot poistettiin ja osallistujille annettiin pseudonyymit, ja aineisto säilytettiin salatuissa tiedostoissa, joihin ulkopuolisilla ei ollut pääsyä.

4.7 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi toteutettiin fenomenologishermeneuttisena teemoitteluna, jonka tavoitteena oli tunnistaa ja ymmärtää haastateltavien kokemusten keskeiset merkitysrakenteet heidän omista näkökulmistaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93; Giorgi 2009, 93–94). Analyysi keskittyi

siihen, miten Rovaniemelle saapuneet ukrainalaiset kuvaavat identiteettiään historian, kielen, sodan ja uuden yhteiskunnallisen ympäristön kontekstissa.

Teemahaastattelurunko tarjosi analyysille alustavan rakenteen, sillä monet vastaukset sijoittuivat teoreettisesti keskeisiin teemoihin - kuten identiteettiin, kielen rooliin, sodan vaikutuksiin ja diasporakokemuksiin. Fenomenologisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti analyysissä säilytettiin kuitenkin avoimuus aineiston omille merkityksille: teemoja ei sovitettu väkisin ennalta määrättyihin kategorioihin (Smith ym. 2009, 346–347).

Analyysi toi esiin myös sellaisia kokemuksia, jotka eivät suoraan sisällyneet teoreettisiin oletuksiin. Monille haastateltaville identiteetti merkitsi paitsi kansallista kuulumista myös emotionaalista sidettä Ukrainaan, turvallisuuden tunteen muutoksia sekä kokemusta juurien ja kodin menetyksestä.

4.8 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus toteutettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2023) ohjeiden mukaisesti. Osallistuminen oli vapaaehtoista, ja osallistujille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, aineiston käsittelystä ja anonymiteetistä. Litteroinnin yhteydessä poistettiin tunnistetiedot, ja osallistujille annettiin pseudonyymit.

Rovaniemellä asuvan ukrainalaisyhteisön suhteellisen pienen koon ja tiiviiden sosiaalisten verkostojen vuoksi anonymiteetin turvaaminen oli koko tutkimusprosessin keskeinen periaate. Raportoinnissa vastaajia ei yksilöity esimerkiksi pseudonyymien tai numerokoodien avulla, eikä aineistoa esitetty tavalla, joka mahdollistaisi samojen henkilöiden tunnistamisen eri kohdista. Raportoinnin rakenteessa pyrittiin johdonmukaisesti siihen, että osallistujien anonymiteetti säilyy kaikissa olosuhteissa. Tutkimuksen jokaisessa vaiheessa korostettiin avoimuutta, luottamuksellisuutta sekä tutkittavien ja heidän yhteisönsä kunnioittavaa kohtelua.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu tulkintojen uskottavuuteen ja tutkimusprosessin läpinäkyvyyteen (Tuomi & Sarajärvi 2013). Tutkijan asemaa ja sen vaikutuksia aineiston tulkintaan reflektointiin jatkuvasti: tutkijan aiempi työkokemus Ukrainassa ja venäjän kielen

taito loivat sekä etuja (luottamus, kulttuurin ymmärrys) että mahdollisia vinoumia, joita pyrittiin tietoisesti sanoittamaan ja hallitsemaan.

Luotettavuutta vahvistettiin dokumentoimalla tutkimusprosessi tarkasti, käyttämällä yhtenäistä haastattelurunkoa ja perustamalla analyysi aineiston omiin ilmauksiin. Analyysissa tehdyt tulkinnat kytkettiin avoimesti aiempaan tutkimukseen ja teoreettiseen viitekehykseen. Seuraavaksi siirryn tutkimusaineiston analyysiin, jossa tarkastelen haastattelujen kautta esiin nousseita teemoja.

5. AINEISTOANALYYSI

Tässä luvussa tarkastelen, miten Rovaniemelle sotaa paenneet ukrainalaiset rakentavat ja ilmaisevat kansallista identiteettiään sodan, pakolaisuuden ja diasporan kontekstissa. Analyysin tavoitteena on ymmärtää, millaisten kokemuksellisten merkitysrakenteiden kautta ukrainalainen identiteetti muotoutuu, aktivoituu ja vahvistuu uudessa ympäristössä. Tällä tavoin luku vastaa tutkimuskysymykseen siitä, miten identiteetti rakentuu yksilöiden kokemuksissa tilanteessa, jossa sekä kriisi että uusi elinympäristö muokkaavat kuulumisen tapoja.

Analyysi nojaa teoriaohjaavaan teema-analyysiin ja fenomenologis-hermeneuttiseen lähestymistapaan. Teoreettiset käsitteet suuntaavat tulkintaa, mutta eivät määritä etukäteen analyysin kategorioita. Lähtökohtana ovat haastateltavien omat kokemukset ja niiden merkityksellistämisen tavat, joita luetaan vuoropuhelussa Ukrainan historian, sodan, kielen, 'toiseuden' ja diasporan teoreettisten näkökulmien kanssa. Näin analyysi etenee yksilön kuvaamista kokemuksista kohti laajempia identiteetin muotoutumisen prosesseja hermeneuttisen kehän periaatteiden mukaisesti.

5.1 Tutkimusaineiston yleiskuvaus

Tutkimusaineisto koostuu kahdeksan täysi-ikäisen, Rovaniemelle sotaa paenneen ukrainalaisen puolistrukturoiduista teemahaastatteluista. Haastattelut toteutettiin marraskuussa 2025, ja osallistujat edustivat eri alueita Ukrainasta: itäisiä, keskisiä ja eteläisiä maakuntia. Länsi-Ukrainasta lähtöisin olevia henkilöitä ei ollut mukana, mikä suuntaa tulkintoja erityisesti niihin identiteettikokemuksiin, jotka ovat muodostuneet lähempänä Venäjän rajaa ja sodan konkreettisia vaikutuksia.

Viisi haastateltavista oli naisia ja kolme miestä, ja heidän ikänsä vaihteli 20–61 vuoden välillä. Koulutustaustat jakautuivat tasaisesti korkeakoulutettujen ja keskiasteen suorittaneiden kesken, mikä tuotti näkökulmallisesti monipuolisen aineiston. Vaikka otos on pieni, se tarjoaa rikkaan ja kokemuksellisesti syvän kuvan siitä, miten ukrainalainen identiteetti ymmärretään ja eletään todeksi diasporassa.

Haastattelut toteutettiin osallistujien toiveiden mukaisesti: kaksi kasvokkain, kolme videoyhteydellä ja kolme puhelimitse. Haastattelujen kestot vaihtelivat 30–70 minuutin välillä, ja aineistoa kertyi yhteensä noin kuusi ja puoli tuntia. Litteroituna aineisto tuotti 35 sivua tekstiä. Haastattelutilanteissa pyrittiin tietoisesti luomaan luottamuksellinen ilmapiiri, joka mahdollisti sensitiivisten ja henkilökohtaisten kokemusten esiin nousemisen.

Tutkimuksessa hyödynnetty fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa korostaa osallistujien kokemusten ensisijaisuutta ja sitä, että identiteettiin liittyvät merkitykset nousevat heidän omista tulkinnoistaan. Teoria toimi analyysia suuntaavana kehyksenä, mutta ei ennalta annettuna kategorisointina, mikä mahdollisti sekä aineistolähtöisen että tulkitsevan otteen. Aineiston kokemuksellinen syvyys ja emotionaalinen latautuneisuus tekevät näkyväksi sen, ettei tarkastelun kohteena ole pelkästään mitä haastateltavat kertovat, vaan erityisesti miten he antavat merkityksiä sodalle, kielivalinnoille, toiseudelle ja kuulumiselle.

Aineistosta voidaan tunnistaa kolme laajaa kokonaisuutta, jotka muodostavat sillan teema-analyysiin. Ensinnäkin sota ja pakolaisuus ovat aktivoineet identiteetin uudelleenmäärittelyn prosessin, jossa kansalliset symbolit, historiakäsitykset ja kuulumisen tunteet nousevat uudella tavalla esiin. Toiseksi kieli on keskeinen identiteetin merkityskenttä, ei ainoastaan kommunikaation välineenä vaan moraalisen ja emotionaalisen rajana. Kolmanneksi diaspora-asema tuottaa kaksipaikkaisuuden kokemuksen, jossa fyysinen elämä Suomessa ja emotionaalinen kiinnittyminen Ukrainaan limittyvät jatkuvaksi neuvotteluksi kuulumisesta ja toiseudesta. Nämä kokonaisuudet muodostavat perustan seuraavassa luvussa esitettävälle teema-analyysille, jossa tarkastellaan syvällisemmin identiteetin rakentumisen eri ulottuvuuksia.

Tämä kokonaisuus mahdollistaa fenomenologis-hermeneuttisen analyysin, jossa identiteetti ymmärretään jatkuvana, merkityksiä neuvottelevana prosessina. Identiteetti ei näin ollen ole vain reaktio ulkoisiin tapahtumiin, kuten sotaan, vaan dynaaminen tapa jäsentää suhdetta sekä Ukrainaan että uuteen elinympäristöön Suomessa.

5.2 Teema-analyysi

Aineistosta nousi esiin kuusi toisiinsa kietoutuvaa teemaa, jotka jäsentävät ukrainalaisen identiteetin rakentumista diasporassa:

1. Neuvostoliiton perintö ja itsenäisyyden alkuvuodet
2. Identiteetin herääminen ja uudelleenarviointi sodan seurauksena
3. Kielen merkitys identiteetin ytimessä
4. Toiseus ja venäläiset identiteetin rajana
5. Alueellinen identiteetti ja Ukrainan sisäinen moninaisuus
6. Diaspora ja kuuluminen Suomessa

Teemat ovat läsnä lähes kaikissa haastatteluissa, joskin eri tavoin painottuen haastateltavien taustojen, elämänvaiheiden ja sotakokemusten mukaan. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen kutakin teemaa erikseen aineiston esimerkkien ja teoreettisen keskustelun valossa.

5.2.1 Neuvostoliiton perintö ja itsenäisyyden alkuvuodet

Haastatteluaineistossa vuosien 1991–2025 Ukrainan historian keskeiset tapahtumat: itsenäistyminen 1991, Oranssi vallankumous 2004, Euromaidan ja Krimin miehitys 2013–2014, Donbassin sota vuodesta 2014 sekä Venäjän täysimittainen hyökkäys ja sota vuodesta 2022 tähän päivään – jäsentyvät haastateltaville ennen kaikkea henkilökohtaisten kokemusten ja niiden synnyttämien identiteetti muutosten kautta. Haastateltavien ikä, elämänvaihe ja suhde neuvostomenneisyyteen näkyvät vastauksissa selvästi: ne, jotka eivät olleet syntyneet tai olivat hyvin nuoria 1990-luvulla, tukeutuvat omakohtaisten muistojen sijaan perheen ja koulun välittämiin tulkintoihin.

Itsenäistymisen jälkeinen 1990-luku näyttäytyy kertomuksissa ajanjaksona, jolloin ukrainalainen identiteetti oli vasta muotoutumassa eikä sen läsnäolo arjessa ollut vielä selkeä tai vahva. Neuvostoliiton loppuvuosien ja uuden valtion alkuaikojen lapsuuteen liitetään usein kokemus kansallisen kuulumisen etäisyydestä: identiteetti oli vaikeasti hahmotettava, ja sen näkyvyys arjessa koettiin heikoksi. Erityisesti koulun merkitys nousee esiin tilanteissa, joissa opetussisällöt koettiin osin ristiriitaisiksi ja ukrainalaisuuden institutionaalinen tuki vähäiseksi.

Tätä taustaa vasten yhden haastateltavan muisto koulun aloittamisesta kuvaa konkreettisesti ukrainalaisuuden heikkoa arjen läsnäoloa: *”1991 menin ensimmäiselle luokalle kouluun. Rehellisesti sanottuna en silloin ymmärtänyt mitä on olla ukrainalainen.”*

Ukrainan kielen opetus alkoi vasta myöhemmin ja jäi hänen mukaansa vähäiseksi:

”Meillä alkoi ukrainan kielen opetus toisella luokalla. Sitä oli kaksi tuntia viikossa. Se on aivan liian pieni määrä ‘äidinkieltä’.

Sama haastateltava liittää kokemuksensa myös neuvostoperinnön jatkumoon koulutuksessa ja kulttuurisissa hierarkioissa: *”90-luvulla opiskelleet ovat saaneet koulutusta ukrainan kulttuurista neuvostoaivoille (neuvostonarratiivi). Silloin 90-luvulla vielä opetettiin, että ukraina on rahvas, maaseutua, kaikkein alinta kastia, alempiarvoista...”* Ja hän toteaa vielä: *”Vie aikaa vielä, että neuvostoliittolainen kasvatus lähtee pois meistä.”*

Nämä kuvaukset heijastavat tilannetta, jossa ukrainalainen identiteetti ei vielä saanut vahvaa institutionaalista tukea. Billigin banaalin nationalismin näkökulmasta kansallinen identiteetti rakentuu arjen toistojen ja symbolien kautta (Billig 1995, 135, 140–147.), mutta 1990-luvulla ukrainan kielen ja kulttuurin asema oli heikko, ja opetuksen sävyjä leimasi edelleen neuvostonarratiivin jatkumo. Tulkinta on linjassa myös Kulykin havaintojen kanssa hybridi-identiteetistä ja venäjänkielisyyden jatkuvuudesta post-neuvostolaisessa Ukrainassa. (Kulyk 2001, 203–207.) Identiteetin vahvistuminen näyttäytyy saman kertomuksen sisällä asteittaisena prosessina, joka käynnistyy vasta myöhemmässä kouluiässä: *”Kun menin yläluokille, kuulin mitä ja mikä on Ukraina. Kuulin ukrainalaisista kirjailijoista. Kuulin mitä tapahtui 1991 ja kuinka ukrainalaista kulttuuria väheksyttiin Neuvostoliiton aikana. Pikkuhiljaa aloin ymmärtämään ja sisäistämään, että olen ukrainalainen.”*

Tässä historiallisen muistin elementit: kieli, kulttuuri ja menneisyyden kertomukset, alkavat rakentaa ukrainalaisuuden kokemuksellista sisältöä. Smithin mukaan juuri historiallinen muisti muodostaa kansallisen identiteetin keskeisiä perustekijöitä (Smith A. 1991, 14), ja sitaatissa tämä mekanismi tulee näkyväksi konkreettisesti: ukrainalaisuus ’opitaan’ vähitellen historiallisten kertomusten ja kulttuurisen tiedon kautta.

Saman aikakauden tulkinta saa poliittisen kulttuurin ulottuvuuden toisessa haastattelussa, jossa itsenäistymisen institutionaalinen murros näyttäytyy pinnallisena: *”...Ukraina tuolloin lähti*

suuntautumaan kohti länttä, Eurooppaa, sivilisaatiota... No meidän johtajamme... Kommunistipuolueen johtajat kuitenkin jäivät valtaan. Puoluejohto, poliitikot, alueiden edustajat, samat jäivät valtaan... Ihmisten mentaliteetti säilyi.”

Näkemyks korostaa jatkuvuuden kokemusta: identiteetti ei muutu hallinnollisten päätösten seurauksena, vaan muotoutuu hitaasti rakenteellisen ja kulttuurisen jatkuvuuden läpäisemänä. Vaikka Neuvostoliitto hajosi, poliittiset ja sosiaaliset rakenteet säilyivät pitkälti ennallaan, mikä ylläpiti neuvostolaista habitusta myös uuden valtion alkuvuosina. Ilman vahvoja kansallisia symboleja tai arjen käytäntöjä identiteetin institutionaalinen perusta jäi ohueksi. (Billig 1995, 135, 140–147.)

Kolmannessa kuvauksessa 1990-luku kytkeytyy taloudelliseen ja sosiaaliseen romahdukseen, joka muovasi arjen kokemusta ja arvoja: ” 1991, muistan tuon ajan. Se aika oli huonoa (kun Neuvostoliitto oli hajonnut). Ihmisillä oli rahaa, muttei ollut mitään ostaa kaupoissa. Rosvot alkoivat ottaa valtaa yhteiskunnassa ja olivat ’auktoriteetteja’. Ihmisillä heräsi ajatus ’tärkeystä’ ja yksityisomistuksesta, eli ihmisellä voi olla omaa omaisuutta. Kommunismin aikaan ’kaikki oli yhteistä’. Ihmiset alkoivat ymmärtää, että työstä pitää saada palkkio ”

Kertomus liittää identiteetin aineellisiin olosuhteisiin ja arvomuutokseen: neuvostojärjestelmän murtuminen pakotti arvioimaan arvoja uudelleen ja loi tyhjiön, jossa uusi identiteetti ei ollut vielä muodostunut. Tällainen epävarmuus auttaa ymmärtämään, miksi ukrainalainen identiteetti näyttäytyy aineistossa 1990-luvulla heikkona ja miksi myöhemmät kriisit toimivat sille voimakkaampina katalyytteinä.

Kokemusta syventää moraalinen arvio neuvostojärjestelmän oikeudenmukaisuudesta: ”Silloin (Neuvostoliiton hajottua) ihmiset ymmärsivät, että Neuvostoliiton arvot olivat vääristyneitä ja vääriä. Ihmiset, jotka hermoilivat työn takia, eivät saaneet yhtään enempää kuin ne, jotka eivät tehneet yhtään mitään. Ymmärrätkö, kukaan ei Neuvostoliitossa pyrkinyt parempaan tai taistellut paremman puolesta, koska ihmiset olivat epämotivoituja (apaattisia)?

Kertomus rakentaa moraalista kriisiä, jossa vanha järjestelmä menettää legitimitettinsä, mutta uusi identiteettiperusta ei ole vielä vakiintunut. Smithin mukaan kansallinen identiteetti tarvitsee yhteisen arvopohjan ja mahdollisuuden nähdä oma historia merkityksellisenä (Smith A. 1991, 14). Haastateltavan kuvauksessa Neuvostoliitto ei tarjonnut kumpaakaan, mikä jättää

identiteetin siirtymävaiheeseen. Lisäksi länsi rakentuu tässä puheessa peilikuvaksi ja vaihtoehdoksi: *”Neuvostoliiton ihmiset alkoivat näkemään amerikkalaisia elokuvia, joista he näkivät, kuinka ihmiset lännessä elivät. Tämän takia kukaan ei ollut halukas taistelemaan Neuvostoliiton puolesta... Ei ollut motivaatiota taistella, minkä takia, sen takia, että joku, joka vain ryyppää saa saman verran palkkaa kuin sinä, kun teet työtä? Ei ollut mitään minkä takia taistella.* ” Tällainen vertailu tuottaa mielikuvallisen horisontin, jossa ’toisenlainen elämä’ alkaa toimia identiteetin symbolisena rakennusaineena. Andersonin (1983) ajatus kuvitellusta yhteisöstä auttaa tulkitsemaan tätä: yhteisöllisyys ja kuuluminen rakentuvat myös kertomusten ja mielikuvien varaan, eivät vain konkreettisten kokemusten kautta (Anderson 1983, 1–7).

Yhteenvedona 1990-luku ei aineiston perusteella tarjonnut vahvaa pohjaa kansallisen identiteetin rakentumiselle. Taloudellinen kaaos, arvotyhjiö, neuvostoperinnön jatkumo ja poliittisten rakenteiden jatkuvuus heikensivät ukrainalaisuuden institutionaalista vahvistumista. Ulkoista viholliskuvaa ei vielä muodostunut samalla tavalla kuin myöhemmissä kriiseissä, ja Venäjä itsekin oli 1990-luvulla heikko ja suuntaansa etsivä valtio. Näin identiteetin kehittymisen kannalta keskeiset symboliset ja emotionaaliset elementit jäivät pitkälti puuttumaan – toisin kuin myöhemmissä murroksissa, joissa identiteetti aktivoitui selvästi voimakkaammin.

5.2.2 Identiteetin herääminen ja uudelleenarviointi sodan seurauksena

Aineistossa sodan vaikutus identiteettiin muodostuu yhdeksi keskeisimmistä kokemuksellisista teemoista. Haastateltavien puhe jäsentää sodan paitsi geopoliittisena tapahtumana myös syvällisenä henkilökohtaisena ja yhteisöllisenä murroksena, joka pakottaa arvioimaan uudelleen omaa suhdetta ukrainalaisuuteen, historiaan ja yhteisöön. Identiteetin ’herääminen’ tai uudelleenarviointi näyttäytyy prosessina, jossa kuuluminen, vastuu ja jatkuvuus saavat uusia merkityksiä. Sota toimii näin identiteettiä aktivoivana ja mobilisoivana voimana.

Identiteetin muutos rakentuu aineistossa usein äkillisenä murtumana, jossa aiemmin arkinen tai taustalle jäänyt ukrainalaisuus nousee tietoiseksi ja emotionaalisesti latautuneeksi. Yksi haastateltava kuvaa tätä muutosta toteamalla: *”Kun sota alkoi vuonna 2022 moni ukrainalainen muutti käsitystään. Moni alkoi käyttämään ukrainan kieltä... Sota, ilmahälytykset, vaikeudet kasvattivat meitä, emme enää pelkää mitään.”*

Muotoilu yhdistää pelon, kärsimyksen ja vahvistumisen kokemukset toisiinsa: sota ja ilmahälytykset 'kasvattavat' ja tuottavat kollektiivisen rohkeuden narratiivin. Andersonin määritelmä kansakunnasta kuviteltuna yhteisönä tarjoaa tulkintakehyksen tälle kokemukselle: kriisin hetkellä yksilöt alkavat nähdä itsensä osana jaettua kohtaloa ja yhteistä tarinaa, mikä tekee kuulumisesta välitöntä ja kokemuksellisesti totta (Anderson 1983, 1–7). Ilmaus 'emme enää pelkää mitään' heijastaa juuri tällaisen kuvitellun yhteisön aktivoitumista, jossa yksilö kokee kuuluvansa suurempaan projektiin, jonka puolesta koettelemuksia keitetään.

Identiteetin uudelleenarviointi ei kuitenkaan näyttäydy vain äkillisenä käänteenä, vaan myös historiallisesti kerrostuneena prosessina. Tätä havainnollistaa toteamus: *“Vuoden 2014 jälkeen ihmiset muuttivat käsityksiään asioista... Kaikki mikä ei sido tai viittaa meitä Venäjää kohti.”*

Näkökulma konkretisoi Smithin ajatusta etnisen ja poliittisen identiteetin historiallisesta kerrostuneisuudesta (Smith 1991, 14). Euromaidan, Krimin miehitys ja Itä-Ukrainan sota muodostavat kollektiivisen muistin kannalta keskeisen murroskohdan, jonka varaan myöhempiä kokemuksia tulkitaan. Assmannin kollektiivisen muistin teorian mukaan identiteetti rakentuu juuri merkityksellisten historiallisten käännekohtien ympärille (Assmann 2011/2015, 37–45), ja tässä puheessa historiallinen pettymys ja ahdistus muuntuvat moraaliseksi perustaksi irrottautua Venäjästä poliittisesti, kulttuurisesti ja emotionaalisesti.

Identiteetin aktivoituminen voi myös viivästyä ja konkretisoitua vasta henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Tämä näkyy kuvauksessa, jossa Krimin miehitys koettiin aluksi etäiseksi: *“Krimin miehityksen aikaan... tuolloin se ei koskettanut niin paljon minua... Mutta sitten kun täysimittainen sota alkoi, niin sitten se kosketti.”*

Muutos käynnistyy vasta, kun uhka muuttuu välittömäksi. Fukuyaman identiteettiteorian mukaan identiteetti voimistuu, kun koettu epäoikeudenmukaisuus tai uhka ylittää tietyn kynnyksen (Fukuyama 2018, 240), ja tässä tapauksessa kynnyks ylittyy vasta täysimittaisen sodan myötä, kun konflikti ei enää ole abstrakti vaan elämää suoraan koskettava. Samanlainen heräämisen kokemus liitetään myös vuosien 2013–2014 tapahtumiin kollektiivisena ymmärryksen hetkenä: *“Vasta silloin (2013–2014) aloimme ymmärtämään ketä ja mitä me ukrainalaiset olemme.”* Kertomus heijastaa Andersonin (1983, 6–7, 36–46, 141–143) ja Smithin (1991, 15–29, 59–62) näkemyksiä siitä, että kansallinen identiteetti rakentuu kriisien,

rajankäyntien ja uhkaa koskevien narratiivien kautta. Poliittiset murrokset paljastavat identiteetin rajat ja sisällöt: se, mikä rauhan aikana on itsestään selvää, muuttuu kriisin hetkellä eksplisiittiseksi kysymykseksi 'keitä me olemme?' (Harle 2000, 1–23).

Identiteetin muutosta jäsentää aineistossa myös poliittinen liikehdintä ja vallankumouskokemus: *“Oranssivallankumous (2004) ja vuodet 2014 alkaen toimivat työntövoimana ihmisille, miten he määrittelevät itsensä ukrainalaisina.”*

Tällainen kokemus vastaa Billigin käsitystä siitä, että arjen huomaamaton nationalismi muuttuu kriisin hetkellä näkyväksi ja aktivoivaksi voimaksi (Billig 1995, 135). Vallankumous ei ainoastaan heijasta olemassa olevaa identiteettiä, vaan tekee sen symbolit, moraaliset velvollisuudet ja merkitykset näkyviksi ja pakottaa yksilöt ottamaan niihin kantaa.

Yhdessä nämä kuvaukset osoittavat, että sodan ja poliittisten murrosten vaikutus identiteettiin rakentuu kolmen kokemuksellisen mekanismin kautta. Ensinnäkin kriisi tekee identiteetistä näkyvän ja tietoisesti merkityksellisen, kuten Anderson (2006) ja Billig (1995) korostavat. Toiseksi historialliset traumat ja kollektiivisen muistin käännekohdat muodostavat identiteettikertomuksen taustan, mikä on linjassa Smithin ja Assmannin teorioiden kanssa. Kolmanneksi uhka, epäoikeudenmukaisuus ja tunnustuksen tarve. Fukuyaman (2018) esiin nostamat tekijät toimivat voimakkaina identiteettiä muokkaavina voimina. Sota ei siten pelkästään muuta poliittista todellisuutta, vaan muokkaa identiteettiä syvästi kokemuksellisella tasolla, yhdistäen yksilölliset tunnekokemukset laajempaan kansalliseen kertomukseen. (ks. Anderson 2006; Billig 1995; Smith 1991; Assmann 2010; Fukuyama 2018.)

5.2.3 Kielen merkitys identiteetin ytimessä

Aineistossa kieli näyttäytyy identiteetin voimakkaimpana ja tunnepitoisimpana ulottuvuutena. Haastateltavien puhe jäsentää kielen paitsi viestinnän välineenä myös symbolina, moraalisena valintana ja henkilökohtaisena juurisiteenä. Kieleen liittyvät kokemukset heijastavat Ukrainan kulttuurisia jännitteitä sekä sodan voimistamia identiteettipoliittisia prosesseja. Kieli ei siten ole neutraali resurssi, vaan identiteettikokemuksen ydin ja keskeinen rajanvedon merkittäjä.

Kielellinen muutos näyttäytyy aineistossa usein sodan laukaisemana moraalisenä käänteenä. Yksi haastateltava kuvaa siirtymistään ukrainaankin näin: *“Kun sota 2022 alkoi, minä siirryin käyttämään ukrainaa. Puhun sujuvasti ukrainaa, mutta minun kieleni... on oikeastaan venäjä.”*

Muotoilu paljastaa jännitteen henkilökohtaisen kielellisen historian ja uuden identiteettivalinnan välillä. Sama ristiriita syvenee toteamuksessa: *“En voi moraalisesti sanoa tai määritellä, että kieleni on venäjä.”*

Kieli ei tässä näyttäydy neutraalina kommunikatiivisena resurssina, vaan moraalisenä kysymyksenä: mitä kieltä on oikein käyttää sodan kontekstissa. Haastateltavan viittaus Odessaan kytkee kielen myös paikalliseen ja historialliseen kerrostuneisuuteen: *“Äidinkieleni on ukraina, mutta oikeastaan kommunikoin ’Odessaksi’ (Odessan murteella).”*

Odessan kaupunki perustettiin vuonna 1794 ja siitä tuli nopeasti monikulttuurinen satamakaupunki. Odessan murre tai ’Odessan venäjän kieli’ syntyi 1800–1900-lukujen vaihteen Odesassa, jossa venäjän rinnalla vaikuttivat erityisesti jiddişi, ukraina ja puola sekä eteläisen Venäjän murteet. Kielimuodolla oli matala sosiaalinen status, ja se yhdistyi vahvasti juutalaiseen kaupunkiväestöön. (Grenoble 2015.) Tämä paikallinen kielimuoto ilmentää identiteetin monikerroksisuutta: yksilö voi olla ukrainalainen, mutta kantaa mukanaan alueellista ja historiallista kieliperintöä, joka ei asetu yksiselitteisesti kansallisen normin alle. Haastateltavan myöhempi lausuma: *“En katso mitään venäjäksi”* puolestaan tekee näkyväksi tietoisien irtioton, jossa kielellinen valinta muuttuu poliittiseksi ja moraaliseksi kannanotoksi.

Samanlainen kielellinen kriisi artikuloituu toteamuksessa: *“Haluaisin tietenkin vaihtaa ukrainan kieleen. Käyttää sitä ja suomea. Koska venäjän kieli on mielestäni vihollisen kieli.”*

Tässä kieli identifioituu suoraan konfliktin osapuoleksi. Smithin etnisen symbolismin näkökulmasta kieli toimii etnisen identiteetin kantajana, ja kielen vaihtaminen on samalla symbolinen ja poliittinen teko (Smith 1991, 21–29). Billigin arjen nationalismien mukaan sota tekee aiemmin huomaamattomista kielellisistä valinnoista tietoisia ja politisoituneita (Billig 1995, 93–96, 135–147). Kysymys ’mitä kieltä puhun’ muuttuu kysymykseksi ’kuka minä olen’.

Kieli kytkeytyy aineistossa myös laajempaan symboliseen kokonaisuuteen. Toisen haastateltavan toteamus: *“Monet ihmiset ymmärsivät oman maansa kulttuurin, kielen,*

kansallisuuden, lipun tärkeyden” asettaa kielen osaksi kansallista kuvastoa. Harlen näkemykset kansallisista narratiiveista auttavat tulkitsemaan tätä: kieli toimii osana kertomusta, jonka kautta kansa ymmärtää itsensä ja oikeuttaa olemassaolonsa (Harle 2000, 5–12, 15–23). Sodan aikana näiden symbolien merkitys tiivistyy, ja kielellinen kuuluminen saa entistä vahvemman moraalisen latauksen.

Diasporakontekstissa kielen merkitys saa uusia sävyjä. Erään toisen haastateltavan kommentti: *“Suržykkiä puhun kotona. Rovaniemellä yritän puhua ukrainaa muiden ukrainalaisten kanssa.”*

Suržyk, ukrainaa ja venäjää yhdistävä arkikieli, on pitkään ollut matalan symbolisen aseman kielimuoto (Iwański 2025). Suržyk on ukrainan ja venäjän kielen sekamuoto, Ukrainan arjen kieli, jolla on pitkään ollut matala symbolinen status. (Iwański 2025.) Haastateltavan kokemus osoittaa, että diasporassa kielenkäyttö saa uusia merkityksiä: ukrainaa pyritään käyttämään identiteettisymbolina, kun taas suržyk voi edustaa henkilökohtaisempaa ja yksityisempää kommunikaation tasoa. Tämä ilmentää Billigin ajatusta arjen kielen huomaamattomuudesta, mutta myös identiteetin uudelleen asettumista diasporassa, jossa kieli saa uuden symbolisen tehtävän. (Billig 1995, 93–96.)

On tärkeää tiedostaa, että Suržyk (суржик) ei kuitenkaan ole yhtenäinen kielimuoto, vaan postkoloniaalisesti latautunut ja alueellisesti vaihteleva ’sekakieli’. Se muodostuu ukrainasta ja venäjästä eri tavoin sekoittuvista elementeistä, ja sen sanasto ja rakenne vaihtelevat alueittain sen mukaan, mitkä sanat ovat säilyneet ukrainankielisinä ja mitkä on omaksuttu venäjästä. (Iwański 2025.)

Kielen emotionaalinen ulottuvuus tulee voimakkaasti esiin kiintymystä ilmaisevissa muotoiluissa: *“Rakastan tosi paljon ukrainaa... Töissä ukrainalaisten kollegojen kanssa ja kotona puhun vain ukrainaa.”* Kieli toimii tässä kiintymyksen, moraalien ja yhteisöllisen kuulumisen välineenä. Fukuyaman tunnustusteorian näkökulmasta puhumalla ukrainaa yksilö tunnustaa oman yhteisönsä ja hakee vastavuoroista tunnustusta (Fukuyama 2018, 27–41, 85–90). Kielen käyttö on näin moraalinen teko, jolla vahvistetaan sitoutumista ja puolustetaan omaa paikkaa yhteisössä. Sama sitoutuminen jatkuu sukupolvien yli, kun toinen haastateltava toteaa: *“Aloin puhua kotona vain ukrainaa ja lapset myös. Se on mielestäni tärkeää...”*

Kieli toimii tällöin symbolisena resurssina, jonka siirtäminen mahdollistaa etnisen identiteetin jatkuvuuden (Smith A. 1991, 57–58). Diasporassa kielen siirtämisestä tulee samalla strategia oman kulttuuriperinnön säilyttämiseen uudessa ympäristössä.

Kielen politisoituminen tiivistyy suorassa toteamuksessa: *“Kieli on sodan syy... Ihmiset, jotka ennen puhuivat venäjää, alkoivat miehityksen aikana puhumaan ukrainaa.”* Ilmaus tekee näkyväksi sen, että kieli ei ole enää yksityinen valinta, vaan konfliktin symbolinen linja. Billigin mukaan kriisitilanteissa kansalliset symbolit aktivoituvat ja organisoivat yhteisöllistä vastarintaa (Billig 1995, 134–147), ja aineistossa kieli näyttäytyy juuri tällaisena aktivoituneena rajamerkinä.

Erityisen kiinnostava on havainto, jossa moraalinen ilmaisu kytketään suoraan kieleen: *“Kun haluan puhua oikeudenmukaisuudesta, siirryn aina käyttämään ukrainan kieltä.”* Tässä kieli näyttäytyy arvohierarkian kantajana: ukraina toimii oikeudenmukaisuuden ja moraalisen oikeutuksen rekisterinä. Fukuyaman näkökulmasta tämä ilmentää identiteetin rakentumista moraalisen arvostuksen ympärille (Fukuyama 2018, 27–33, 85–90).

Aineistossa esiintyy kuitenkin myös maltillisempia näkemyksiä, joissa kielestä ei muodostu ehdotonta identiteetin mittaria:

”Suhtaudun kielikysymykseen vielä rauhallisesti...Monet venäjänkieliset myös sotivat Ukrainan puolesta.”

”Minulle kieli ei ole ehdoton. Voin myös katsoa jotain venäjän kielistä, jos se on hyödyllistä tietoa.” Nämä puheenvuorot muistuttavat, että kielellinen identiteetti on neuvoteltu eikä täysin yhdenmukainen. Vaikka sota politisoi kieltä, kaikki eivät tulkitse kielellistä rajaa moraalisenä absoluuttina.

Yhteenvedona kieli toimii aineistossa identiteetin keskeisenä jäsentäjänä kolmella tasolla. Ensinnäkin se on symbolinen resurssi, joka liittyy yksilön osaksi etnistä ja historiallista jatkuvuutta. Toiseksi se on poliittisesti aktivoitu merkki, jonka kautta kansallinen identiteetti ja moraaliset rajat tehdään näkyviksi. Kolmanneksi se on moraalinen ja emotionaalinen valinta, jonka avulla yksilöt ilmaisevat arvojaan ja hakevat tunnustusta. Diasporassa ja sodan kontekstissa kielestä muodostuu identiteetin kannattelija, ei pelkkä viestinnän väline (ks. Smith 1991; Billig 1995; Harle 2000; Fukuyama 2018).

5.2.4 Toiseus ja venäläiset identiteetin rajana

Aineistossa toiseuden rakentuminen nousee yhdeksi keskeisimmistä identiteettikokemuksista. Haastateltavien puheessa venäläiset eivät näyntydy vain etnisenä ryhmänä, vaan identiteetin vastapuolena, jonka kautta oma ukrainalaisuus saa uuden, entistä selkeämmän rajauksen. Tämä kytkeytyy kansallisen identiteetin perusmekanismeihin, joita Harle kuvaa viholliskuvien, rajojen ja narratiivisen järjestyksen kautta: kansallinen identiteetti tarvitsee usein 'toisen', jonka avulla se tekee itsensä näkyväksi ja erottuvaksi. Sota voimistaa tätä rakennetta, sillä se luo emotionaalisia, moraalisia ja konkreettisia jännitteitä. (Harle 2000, 23–33.) Haastateltavien kuvauksissa toiseus toimii sekä kategorisena rajana että voimakkaana moraalisenä kokemuksena.

Toiseuden moraalinen intensiteetti tiivistyy kuvauksissa, joissa venäläisyys yhdistyy suoraan koettuun väkivaltaan ja kärsimykseen. Yksi haastateltava muotoilee tämän jyrkästi:

“En ymmärrä miksi venäläiset sotilaat tappavat rahasta ukrainalaisia lapsia... Positiivisesti en tule venäjään tai venäläisiin suhtautumaan.”

Ilmaus rakentaa moraalisen loukkauksen, jossa aiemmat kulttuuriset tai kielelliset yhteydet muuttuvat kielteiseksi rajanvedoksi. Fukuyaman identiteettiteorian näkökulmasta kyse on tilanteesta, jossa koettu epäoikeudenmukaisuus vahvistaa identiteetin rakennetta ja ohjaa emotionaalista reaktiota (Fukuyama 2018, 24–41, 59–61). Samalla Andersonin ajatus kuvitellusta yhteisöstä konkretisoituu: moraalinen 'me' rajautuu jyrkästi suhteessa 'heihin', joiden koetaan aiheuttaneen kärsimystä (Anderson 2006, 6–7, 141–143).

Rajanveto voidaan tehdä myös eksplisiittisenä sisä- ja ulkoryhmäjaotteluna: ” *‘Me’ olemme ukrainalaisia ‘he’ venäläiset ovat vihollisia. He toivat maahani kipua, verta, kuolemaa... jos nyt tapaan venäläisiä ihmisiä... minulla ei ole hyviä tunteuksia.*” Tällainen muotoilu asettuu klassisen sisä- ja ulkoryhmäjaon mekanismiin, joka on keskeinen kansallisen identiteetin tutkimuksessa (Smith A. 1991, 16–20, 73–76). Billigin teorian valossa kriisi tekee aiemmin huomaamattomista rajoista näkyviä ja emotionaalisesti latautuneita (Billig 1995, 6–12, 93–99). Harlen näkökulmasta puhe rakentaa myös viholliskuvaston logiikkaa: ulkoinen uhka jäsentää identiteetin moraalista perustaa ja tuottaa kertomuksen oikeutetusta 'meistä' suhteessa uhkaavaan 'toiseen' (Harle 2000, 26–27).

Toiseus ei kuitenkaan ilmene aineistossa ainoastaan suurina moraalisisinä julistuksina, vaan myös arkisina tunnistus- ja epäluottamusreaktioina. Tämä näkyy esimerkiksi kieleen kytkeytyvässä epäilyssä: *“Venäläisistä on tullut enemmän vihollisia minulle... jos kuulen venäjää, mieleeni tulee epäilyksiä.”* Kieli toimii tällöin uhkan tunnistamisen symbolina. Konfliktitilanteessa se ei ole neutraali resurssi, vaan identiteettimerkki, joka herättää tunteita ja ohjaa tulkintaa. Harlen mukaan vihollinen tunnistetaan sodan narratiiveissa paitsi tekojen myös symbolien kautta (Harle 2000, 26–27), ja aineistossa venäjä näyttäytyy juuri tällaisena symbolisesti latautuneena signaalina.

Samalla aineisto tuo esiin, ettei toiseus ole kaikille yksiselitteinen tai täysin muuttumattomaksi oletettu. Eräs haastateltava rakentaa erottelua venäläisyyden sisälle: *“Ihmisyys ei katso kansallisuutta... Aggressiiviset venäläiset eivät välttämättä ole oikeita venäläisiä.”* Näkemys osoittaa, että identiteettirajat voivat olla myös neuvoteltuja ja sisäisesti kerrostuneita. Brubakerin ja Cooperin mukaan identiteetit eivät ole pysyviä kategorioita, vaan tilanteisesti aktivoituvia ja muuntuvia (Brubaker & Cooper 2000, 8–21). Tässä raja tunnistetaan, mutta sen sisäinen sisältö määritellään erottelevasti.

Viholliskuva voi myös perustua teoille eikä etnisyydelle. Tämä näkyy rauhallisemmassa toteamuksessa: *“Tietysti ihmiset, jotka tunkeutuivat kotimaahani... he ovat vihollisia.”* Harlen mukaan sodan narratiiveissa vihollisuus jäsentyy konkreettisten tekojen kautta: vihollinen on se, joka uhkaa ja hyökkää (Harle 2000, 136–138, 151). Tällainen kehys siirtää painopisteen ryhmäkategoriasta toimintaan ja tekee vihollisuudesta moraalisesti perustellun reaktion hyökkäykseen.

Toiseus voi näyttäytyä myös sosiaalisena etäisyytenä ilman eksplisiittistä vihamielisyyttä: *“Suhteeni venäläisiin ihmisiin on muuttunut... En halua asua heidän naapurissansa.”* Billigin näkökulmasta tämä ilmentää sitä, miten kriisi politisoi aiemmin neutraaleja arjen suhteita ja tekee niistä identiteettisesti merkityksellisiä (Billig 1995, 93–99, 175–178). Naapuruus ei ole tällöin vain sosiaalinen suhde, vaan myös turvallisuuden ja moraalisen etäisyyden kysymys.

Toiseuden moraalinen jäsentäminen näkyy lisäksi lausumissa, joissa ’me’ ja ’he’ erotellaan arvojen perusteella: *“Venäläisille oikeudenmukaisuus ei ole koskaan merkinnyt yhtään mitään... ukrainalaiset ovat oikeudenmukaisuuden puolella.”* Fukuyaman mukaan tällainen moraalinen identiteettijako rakentuu kokemuksista, joissa toisen ryhmän toiminta uhkaa omaa

arvoperustaa (Fukuyama 2018, 24–41, 59–61). Harle puolestaan huomauttaa, että kriisin tilanteissa syntyy usein narratiivi hyvästä ja pahasta, joka jäsentää kansallista yhtenäisyyttä ja tuottaa kokemuksen moraalista oikeutuksesta (Harle 2000, 26–33, 52–54).

Aineisto sisältää myös tasapainottavia näkemyksiä, joissa suhtautuminen venäläisiin ei muutu tai joissa yksilöllisyys asetetaan ryhmäkategorioiden edelle: *“Suhtautumiseni venäläisiin ei ole muuttunut. Kaikki riippuu ihmisestä. Minulle kansallisuus ei ole este olla vuorovaikutuksessa ihmisen kanssa”*. Tämä muistuttaa, että identiteetti on prosessi: vaikka sota tuottaa voimakkaita rajoja, yksilöt voivat edelleen arvioida toisia ihmisiä tapauskohtaisesti. Brubakerin ja Cooperin mukaan juuri tämä neuvottelun mahdollisuus erottaa identiteetin jäykästä kategorisesta käsityksestä (Brubaker & Cooper 2000, 14–17).

Yhteenvetona toiseus rakentuu aineistossa kolmella tasolla. Ensinnäkin venäläiset näyttäytyvät moraalisenä vastapuolena, jonka kautta ukrainalaisuus määrittyy ja vahvistuu. Toiseksi toiseus ilmenee arjen symboleissa ja kielessä, jotka konfliktin aikana muuttuvat identiteettimerkeiksi. Kolmanneksi identiteettirajoja myös neuvotellaan, eikä toiseus ole kaikille yhtä jyrkkä tai pysyvä. Kaiken kaikkiaan sota tekee toiseudesta näkyvän, emotionaalisesti latautuneen ja identiteetin kannalta keskeisen kokemuksen sekä yksilöllisellä että kollektiivisella tasolla (ks. Harle 2000; Fukuyama 2018; Billig 1995; Brubaker & Cooper 2000).

5.2.5 Alueellinen identiteetti ja Ukrainan sisäinen moninaisuus

Ukraina on historiallisesti ja kulttuurisesti monimuotoinen maa, ja sen alueelliset erot näkyvät kielellisissä, uskonnollisissa, kulttuurisissa ja poliittisissa kerrostumissa. Aineistossa alueellinen identiteetti jäsentyy kokemuksina, jotka muovaavat sitä, miten haastateltavat ymmärtävät ukrainalaisuutensa ja sen sisäisen variaation. Alueellisuus ei näyttäydy vain eroja tuottavana tekijänä, vaan osana ukrainalaisuuden moniulotteisuutta, jota sodan kokemus on edelleen muokannut. Smithin (1991) käsitys etnisten ryhmien historiallisesta rakentumisesta auttaa ymmärtämään, miksi alueelliset identiteetit säilyvät merkityksellisinä: ne kytkeytyvät pitkäkestoisiin kulttuurisiin perinteisiin, kielimuotoihin ja paikallisiin kertomuksiin (Smith A. 1991, 11–18, 73–76, 143–144).

Paikallinen kielimuoto nousee aineistossa keskeiseksi alueellisen identiteetin merkittäjäksi. Odessalaisuutta kuvaava toteamus: *“Meillä on oma murre Odessassa... Meidän kielemme ei ole samanlaista kuin heidän (venäläisten)”* rakentaa eroa sekä valtakunnalliseen normiin että venäläisyyteen. Murre ei tässä ole pelkkä kielellinen piirre, vaan osa kulttuurista itsetietoisuutta ja symbolista perintöä. Se tekee näkyväksi sen, että ukrainalaisuus on paikallisesti kerrostunutta. Andersonin mukaan tällainen moninaisuus ei kuitenkaan heikennä kansakunnan kuviteltua yhtenäisyyttä: paikalliset yhteisöt voivat jakaa saman laajemman identiteettikertomuksen (Anderson 2006, 6–7, 131–133, 163–164).

Alueellisuus kytkeytyy aineistossa myös kielellisiin käytäntöihin, joiden merkitys muuttuu sodan myötä. Kuvauksessa: *”80 % seudulta, josta tulen... ihmiset puhuvat venäjää, he ovat venäjänkielisiä. He ovat koko elämänsä puhuneet venäjää. 2022 vuoden jälkeen ihmiset alkoivat siirtymään käyttämään ukrainaa”* alueellinen kielellisyys näyttäytyy pitkänä kulttuurisena jatkumona, joka ei ennen sotaa ollut välttämättä poliittisesti latautunut. Sodan alettua sama piirre saa uuden merkityksen: venäjän kielen käyttöä arvioidaan uudelleen, ja ukrainaani siirtyminen voi näyttäytyä symbolisena identiteettivalintana. Tämä heijastaa Harlen kuvausta siitä, että poliittinen uhka vahvistaa symbolisia rajoja ja muuttaa alueellisia identiteettejä suhteessa kansalliseen yhtenäisyyteen (Harle 2000, 16–17, 26–27, 83–84).

Alueellinen identiteetti rakentuu aineistossa myös eletyn maantieteen kautta: *”Minulle jaottuu Ukraina ’vasempaan puoleen’, Länsi-Ukrainaani ja ’oikeaan puoleen’ Itä-Ukrainaani ja Kiev ’on keskellä.’ ”*. Jaottelu ’vasempaan puoleen’, ’oikeaan puoleen’ ja Kiovaan ’keskellä’ ei ole analyttisesti täsmällinen, mutta se havainnollistaa, miten yksilöt jäsentävät identiteettiä tilallisen kokemuksen kautta. Smithin mukaan tällaiset alueelliset merkitykset voivat muodostaa identiteetin kiintopisteitä, vaikka ne eivät suljakaan pois laajempaa kansallista kuulumista (Smith A. 1991, 11–18, 73–76, 143–144). Tässä mielessä alueellisuus toimii arkisena karttana, jonka avulla ukrainalaisuutta paikannetaan.

Monikerroksinen kuuluminen korostuu erityisesti Odessaa koskevissa kuvauksissa. Lausuma: *“Odessa on ’maa maassa’... Meillä on Odessassa 16 eri kulttuuria”* rakentaa kuvaa kaupungista omaleimaisena kulttuurisena tilana. Identiteetti ei tällöin ole vain kansallinen, vaan myös vahvasti paikallinen ja historiallinen. Andersonin mukaan kuvitellut yhteisöt voivat olla monitasoisia, ja paikallinen ylpeys voi toimia kansallisen identiteetin rinnalla (Anderson 2006,

6–7, 141–143, 163–164). Aineistossa tämä monitasoisuus näyttäytyy luonnollisena osana ukrainalaisuutta, ei sen vastakohtana.

Alueelliset erot kytkeytyvät haastateltavien puheessa myös Ukrainan historiaan ja geopoliittisiin prosesseihin. Näkemys: *”Minun mielestäni ukrainan sisäiset identiteetin eroavaisuudet ovat sidoksissa maan historiaan, alueet lähempänä venäjää, siellä on repressiota, koska ihmisiä tuli sinne venäjältä ja ukrainalaista identiteettiä pyyhittiin pois”* korostaa kolonialismin, repressioiden ja muuttoliikkeiden vaikutusta identiteetin muotoutumiseen. Smithin mukaan historialliset kokemukset, kuten väestösiirrot ja sorto, muokkaavat symbolista perintöä ja identiteettirakenteita (Smith A. 1986, 22–57, 191–214). Harlen tulkinnan mukaan geopoliittinen sijainti ja uhkakuvat luovat identiteettirajoja, jotka vahvistuvat konfliktin myötä (Harle 2000, 16–20, 160–161, 168–170). Aineistossa tämä näkyy siinä, että alueelliset erot eivät katoa, mutta niiden merkitys suhteessa kansalliseen yhtenäisyyteen muuttuu.

Sodan myötä alueellisuus asettuu usein kansallisen identiteetin alle. Kommentti: *”Mikään alueellinen erikoisuus ei mene tämän edelle... ukrainalaiset eivät ole orjia. Heillä voi olla itäinen mentaliteetti, mutta eurooppalainen oikeudenmukaisuuden käsite”* asettaa ukrainalaisuuden moraalille etusijalle suhteessa paikallisiin eroihin. Billigin käsityksen mukaan kriisi aktivoi nationalismin ja tekee kansallisesta kertomuksesta ensisijaisen (Billig 1995, 8–12, 37–40, 93–98). Oikeudenmukaisuuden korostus rakentaa yhtenäistä identiteettiä, joka ylittää alueelliset erot ja kytkee ukrainalaisuuden eurooppalaisiin arvoihin.

Yhteenvetona alueellisuus toimii aineistossa identiteetin taustarakenteena, ei sen vastakohtana. Alueelliset erot tekevät ukrainalaisuudesta moniulotteisen ja historiallisen, mutta sota on muokannut niiden merkitystä: perinteiset eronteot eivät katoa, mutta ne asettuvat laajempaan kansalliseen kertomukseen, jossa yhtenäisyys korostuu. Harlen, Smithin ja Andersonin teorioiden valossa tämä tarkoittaa, että ukrainalainen identiteetti yhdistää moninaisuuden ja kollektiivisen yhtenäisyyden – ei toisiaan poissulkevina, vaan toisiaan vahvistavina ulottuvuuksina (ks. Harle 2000; Smith A. 1986; Anderson 2006.)

5.2.6 Diaspora ja kuuluminen Suomessa

Diasporassa eläminen muodostaa aineistossa merkittävän identiteettikokemuksen kerroksen. Haastateltavien puhe jäsentää elämää kahden paikan, kahden kulttuurin ja usein kahden identiteetin välissä. Suomessa asuminen ei näydy irtautumisena ukrainalaisuudesta, vaan pikemminkin sen uudelleenarviointina ja monissa tapauksissa vahvistumisena. Tätä voidaan tarkastella Safranin ja Cohenin diasporateorioiden, Brubakerin ja Cooperin prosessuaalisen identiteettikäsitteen sekä Vertovecin transnationaalisuuden näkökulmista (Safran 1991, 83–86; Cohen 1997, 26–31, 155–160; Brubaker & Cooper 2000, 8–11, 14–17, 28–30; Vertovec 2000, 3–11).

Diasporakokemuksen ytimessä on usein samanaikainen kiinnittyminen uuteen ympäristöön ja jatkuva emotionaalinen side kotimaahan. Tämä näkyy muotoilussa: *“on mielenkiintoista oppia tuntemaan uutta kulttuuria... mutta en unohda, että olen ukrainalainen, en unohda kulttuuriani, juuriani.”* Kokemus vastaa Safranin diasporamääritelmän ydintä: fyysisestä poissaolosta huolimatta symbolinen ja emotionaalinen yhteys kotimaahan säilyy (Safran 1991, 83–86). Ukrainalaisuus ei katoa, vaan asettuu uuteen kontekstiin.

Identiteetin tilallinen jakautuminen konkretisoituu kielellisissä valinnoissa ja tilanteisessa navigoinnissa. Kuvaus: *”Suržytkiä puhun kotona. Tauolla koulussa puhumme ukrainaa ja suržytkiä muiden ukrainalaisten kanssa. Englantia tai suomea puhun suomalaisten kanssa. Jos puhun virallisista asioista, niin puhun ukrainaa”* heijastaa Cohenin ajatusta diasporasta multiple homes -tilana, jossa identiteetti sijoittuu samanaikaisesti useisiin kulttuurisiin konteksteihin (Cohen 1997, 26–31). Vertovecin mukaan tällainen transnationaalinen liikkuminen kielten, roolien ja normien välillä on olennainen osa diasporista identiteettiä (Vertovec 2000, 3–11). Brubakerin ja Cooperin näkökulmasta identiteetti ei tässä ole pysyvä ryhmäkuuluminen, vaan jatkuvasti muotoutuva prosessi (Brubaker & Cooper 2000, 8–17).

Diasporan emotionaalinen jännite tiivistyy kokemuksessa, jossa mielen ja kehon sijainti eroavat toisistaan: *“Aivoni (ajatukseni) ovat siellä (Ukrainassa)... mutta olen nyt fyysisesti Suomessa.”* Tämä kaksoisorientaatio vastaa Cohenin kuvaamaa elämää kahdessa ulottuvuudessa samanaikaisesti (Cohen 1997, 155–160). Safranin mukaan kotimaa voi säilyä identiteetin emotionaalisenä keskuksena, vaikka arki rakentuu muualla (Safran 1991, 83–86). Tällainen kaksipaikkaisuus tekee identiteetistä jatkuvan neuvottelun kohteen, ei valmiin tilan.

Kulttuurisen jatkuvuuden ylläpitäminen muodostuu aineistossa keskeiseksi diasporapraktiikaksi: *“Lapset opiskelevat ukrainaa koulussa myös Suomessa, ukrainan kielen opetusta on myös ekaluokasta lähtien. Meillä on ukrainalainen yhteisö, jossa voimme esitellä ukrainalaista kulttuuria suomalaisille. Mielestäni on tärkeää säilyttää omat perinteensä, kun asuu vieraassa maassa ja viedä näitä perinteitä eteenpäin tuleville sukupolville.”* Tämä kuvaus rakentaa konkreettisen kuvan identiteetin siirtämisestä sukupolvelta toiselle. Cohenin mukaan diasporan elinvoima riippuu juuri kulttuurin ja muistien siirtämisestä eteenpäin (Cohen 1997, 166–168). Brubakerin näkökulmasta tämä on aktiivista identiteettityötä: kieli, kulttuuri ja symbolit pidetään elossa arjen käytännöissä (Brubaker 2005, 5–13). Aineistossa ukrainalainen identiteetti ei siis säily itsestään, vaan sitä tuotetaan tietoisesti.

Samalla aineisto tunnistaa assimilaation mahdollisuuden. Ajatus: *”Assimilaatio etenee, mutta jos puhun ukrainaa ja lapset puhuvat myös, ei tule täyttää sulautumista. Osa ukrainalaisuudesta silti säilyy yhä”* tuo esiin realistisen ymmärryksen siitä, että identiteetti ei pysy muuttumattomana, mutta ei myöskään katoa. Tämä vastaa Brubakerin (2005) prosessuaalista käsitystä identiteetistä: se on liikkeessä, kerrostuva ja neuvoteltu, ei nollasummapeli.

Diasporassa eläminen merkitsee myös toiseuden kohtaamista uudessa yhteiskunnassa. Haastateltavan tuntemus: *“Suomalaiset ovat enemmän sulkeutuneita kuin ukrainalaiset... heidän kanssaan voi olla aluksi vaikea kommunikoida”* heijastaa Safranin ja Cohenin kuvaamaa diasporan toiseuden ulottuvuutta: diasporan jäsenet eivät ainoastaan koe itseään erilaisiksi, vaan myös ympäristö peilaa heitä ulkopuolisina (Safran 1991, 83–86; Cohen 1997, 24–31, 155–160). Vertovecin mukaan tämä on tyypillistä kulttuurisille rajatiloille, joissa vanhan ja uuden kulttuurin normit ovat yhtä aikaa läsnä (Vertovec 1999, 447–452, 456–458). Tällainen kokemus voi vahvistaa omaa identiteettiä juuri siksi, että se tehdään näkyväksi.

Tulevaisuuteen suuntautuvat odotukset jakautuvat aineistossa sukupolvittain ja elämäntilanteen mukaan. Vanhemmat haastateltavat korostavat usein diasporan väliaikaisuutta ja paluutoivetta: *”Olen kiitollinen avusta ja siitä, että olen voinut tänne asettua. Mutta tämä on minulle vain väliaikaista. En unohda sitä (apua, mahdollisuutta asettua Suomeen) koskaan, no mutta tänne (Suomeen) en suunnittele asettuvani.”*

Lapsiperheiden kohdalla kokemus muuttuu ajan myötä, kun arki, koulu ja sosiaaliset suhteet juurtuvat Suomeen: *”Kun tulimme Suomeen 2022, niin ajattelimme, että olemme vain muutaman kuukauden, että sota loppuu ja voimme palata sitten takaisin Ukrainaan. Nyt on kulunut jo lähes neljä vuotta, lapset käyvät täällä jo koulua ja he ovat alkaneet sopeutua tänne.”*

Nuorten puheessa puolestaan korostuvat mahdollisuudet ja tulevaisuuden näkymät:

”Aluksi halusin kovasti palata takaisin Ukrainaan, kun integraationi oli vasta alkuvaiheessa... Nyt ajattelen enemmän jääväni tänne, koska ajattelen, että minulla on täällä enemmän mahdollisuuksia.”

Diasporakokemus tuottaa myös reflektiota kulttuurisista eroista Ukrainan ja Suomen välillä:

”Teillä oikein tiukasti noudatetaan lakeja. Te olette kasvaneet lainkuuliaisuuteen. Me emme ole vielä päässeet siihen asti. Tavalliset ihmiset ovat samanlaisia kaikkialla. Mutta te noudatatte tiukasti lakeja. Meillä on enimmäkseen ’keskinäinen ymmärrys’ tärkeämpi, kuin lakien noudattaminen.”

”Ukrainassa kaikki ajattelevat vain oman selviämisensä puolesta, eli oma selviäminen on kiinni vain itsestään. Täällä (Suomessa) taas valtio on yksilön tukena, täällä siis valtio auttaa, jos yksilöllä menee huonosti ja ihmiset täällä ovat siihen tottuneet. Ukrainassa näin ei ole, tämä erottaa meitä. Täällä ihmiset eivät huolehdi huomisesta, mitä syövät yms. Koska on tämä tuki. Ukrainassa näin ei ole, olet itse vastuussa omasta pärjäämisestäsi, valtio ei sinusta huolehdi. Jos et pärjää Ukrainassa, valtiota ei kiinnosta.”

Nämä havainnot lainkuuliaisuudesta, valtion roolista ja yksilön vastuusta rakentavat vertailua, jonka kautta oma identiteetti jäsentyy. Tämä ei ole vihollisuutta tuottavaa toiseutta, vaan analyttistä erontekoa, jossa ’me’ ja ’te’ erotetaan ilman moraalista vastakkainasettelua. Tällainen vertailu on osa sitä, mitä Vertovec kutsuu transnationaaliseksi tietoisuudeksi: yksilö oppii näkemään oman kulttuurinsa uudessa valossa toisen kulttuurin kautta (Vertovec 2000, 3–11).

Yhteenvetona diasporassa eläminen rakentaa identiteettiä moniulotteisena ja prosessuaalisena kokemuksena. Safranin (1991) määritelmän mukaisesti haastateltavat säilyttävät tiiviin emotionaalisen ja symbolisen yhteyden kotimaahansa. Cohenin (1997) näkökulmasta aineisto heijastaa diasporan klassisia piirteitä: kaksipaikkaisuutta, kulttuuriperinnön siirtämistä ja

identiteetin vaalimista vieraassa ympäristössä. Brubakerin ja Cooperin (2000) mukaan diaspora on aktiivinen identiteettipraktiikka, mikä näkyy kielen, yhteisön ja perinteiden ylläpitämisessä Suomessa. Vertovecin (2000) transnationaalinen näkökulma täydentää kokonaisuutta: identiteetti muotoutuu jatkuvassa liikkeessä, verkostoissa ja rajojen yli. (ks. Safran 1991; Cohen 1997; Brubaker & Cooper 2000; Vertovec 2000.)

Diaspora ei näin ollen merkitse aineistossa juurettomuutta, vaan uudenlaista juurtumista kahteen paikkaan samanaikaisesti. Ukrainan sota ja sen epävarmuus ovat muokanneet paluuaikeita, mutta eivät heikentäneet ukrainalaisuuden merkitystä – päinvastoin, ne ovat usein vahvistaneet sitä osana diasporista identiteettiä.

5.3 Keskeinen synteesi

Aineisto osoittaa, että ukrainalaisen kansallisen identiteetin muodostuminen diasporassa rakentuu useiden toisiinsa limittyvien prosessien kautta. Haastateltavien kokemuksissa historialliset muistot, kieleen liittyvät merkitykset, sodan vaikutukset sekä suhteet venäläisiin ja suomalaisiin muodostavat kokonaisuuden, joka jäsentää heidän käsitystään omasta ukrainalaisuudestaan.

Ensimmäinen keskeinen kokonaisuus liittyy historian ja neuvostoperinnön rooliin identiteetin taustarakenteena. Haastateltavat erottavat selvästi neuvostoajan kulttuuriset ja poliittiset vaikutteet omasta identiteetistään, vaikka monet kokevat osan neuvostoajasta henkilökohtaisesti ambivalentiksi. Historialliset käännekohdat, kuten itsenäistyminen ja vuoden 2014 tapahtumat, toimivat heille orientaatiopisteinä, joiden kautta myöhempiä kokemuksia ja erityisesti sotaa tulkitaan.

Toinen kokonaisuus liittyy sodan aktivoivaan vaikutukseen identiteetille. Haastateltavat kuvaavat, että hyökkäyssodan alkaminen muutti ukrainalaisuuden arkisesta taustaoletuksesta tietoiseksi ja emotionaalisesti vahvistuneeksi osaksi minäkuva. Sota toi esiin tarpeen korostaa ukrainalaisuutta arjen valinnoissa sekä suhteessa muihin ihmisiin. Identiteetti ei kuitenkaan näyttäytyä staattisena, vaan tilanteisesti neuvoteltavana ja jatkuvasti uudelleen jäsentyvänä.

Kolmanneksi aineisto korostaa kielen keskeistä asemaa identiteetin ytimenä. Kieli toimii haastateltavien kokemuksissa sekä henkilökohtaisena ilmaisun välineenä että symbolisena rajana. Ukrainaa pyritään käyttämään tilanteisesti vahvemmin diasporassa, kun taas esimerkiksi suržyk sijoittuu yksityisempiin konteksteihin. Kielelliset valinnat kantavat moraalisia ja poliittisia merkityksiä, jotka vahvistuvat sodan myötä.

Neljäs kokonaisuus koskee toiseuden ja venäläisyyden merkitystä identiteettirajana. Haastateltavat tekevät selkeän eron Ukrainan ja Venäjän välille, mutta eronteko ei ole yksiselitteinen: useat korostavat eroa valtion toimien ja yksittäisten venäläisten välillä. Toiseus rakentuu ennen kaikkea poliittisen tilanteen ja koettujen uhkien kautta, ei automaattisesti etnisyyden tai kielen perusteella.

Viides kokonaisuus liittyy alueelliseen taustaan ja Ukrainan sisäiseen moninaisuuteen. Vaikka haastateltavat tunnistavat alueelliset kulttuuriset erot, ne menettävät politisoituneita merkityksiä diasporassa. Alueellinen identiteetti muuttuu kulttuuriseksi kokemuksen tasoksi, joka tukee mutta ei korvaa laajempaa ukrainalaista identiteettiä.

Kuudentena kokonaisuutena nousee esiin diasporassa eläminen ja kuulumisen rakentuminen Suomessa. Haastateltavat kuvaavat kaksipaikkaisuutta: he ovat fyysisesti Suomessa mutta emotionaalisesti ja kulttuurisesti kiinnittyneet edelleen Ukrainaan. Yhteisöllisyys, kielen ylläpito ja ukrainalaiset perinteet toimivat keinoina rakentaa jatkuvuutta ja tukea omaa identiteettiä uudessa ympäristössä.

Kokonaisuutena teemat osoittavat, että identiteetin rakentuminen diasporassa on moniulotteinen prosessi, jossa menneisyys, nykyinen kriisitilanne, kielelliset ja kulttuuriset valinnat sekä suhteet muihin toimivat samanaikaisesti identiteetin muovaajina. Nämä havainnot muodostavat perustan johtopäätösluvussa tehtävälle syvemmälle tulkinnalle identiteetin dynamiikasta sodan ja diasporan konteksteissa.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää, miten ukrainalainen kansallinen identiteetti rakentuu diasporassa Rovaniemellä ja miten sota muovaa identiteettiä yksilöllisten kokemusten tasolla. Analyysi osoitti, että identiteetti ei näyttäydy pysyvänä tai yksitasoisena, vaan jatkuvasti neuvoteltavana prosessina, jossa historia, kieli, toiseus, diaspora ja yksilöllinen elämäntilanne kietoutuvat yhteen. Tässä luvussa kokoan keskeiset tutkimustulokset, esittelen tutkimuksen teoreettisen kontribuution, vastaan tutkimuskysymyksiin ja pohdin tutkimuksen rajoituksia sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

6.1 Tutkimuksen tulokset

Aineistosta nousee esiin viisi toisiinsa kietoutuvaa mekanismia, joiden kautta ukrainalainen identiteetti rakentuu ja uudelleen määrittyy diasporassa.

6.1.1 Sota aktivoi ja uudelleen määrittää identiteetin

Tutkimuksen ensimmäinen keskeinen tulos on sodan merkitys identiteetin aktivoijana. Haastateltavat kuvasivat, että ennen täysimittaista sotaa ukrainalainen identiteetti saattoi olla arkinen ja jopa huomaamaton osa elämää, mutta hyökkäyssodan myötä ukrainalaisuudesta tuli tietoisesti merkityksellinen, moraalisesti latautunut ja emotionaalisesti vahvistunut osa omaa kansallista identiteettiä. Sota nosti näkyviin sellaisia kulttuurisia ja symbolisia merkityksiä, jotka aiemmin olivat olleet osa arkea ilman erityistä huomiota. Tämä osoittaa, että kriisi voi muuttaa identiteetin kokemuksen intensiiviseksi ja tietoiseksi prosessiksi, jossa ryhmäkuuluminen ja kansallinen solidaarisuus korostuvat.

Kulykin (2024) analyysi ukrainalaisen identiteetin kehityksestä vuosien 2014 ja 2022 sotatoimien jälkeen tukee vahvasti tämän tutkimuksen havaintoja. Hänen mukaansa Venäjän toistuvat aggressiot ovat luoneet entistä yhtenäisemmän ja poliittisemmän ukrainalaisen identiteetin, jossa eronteko Venäjään muodostuu keskeiseksi määrittelykohdaksi. Samanlainen kehityskulku on nähtävissä myös Rovaniemen diasporassa: sota on vahvistanut kansallista samastumista yli kieli- ja aluejakolinjojen ja tuottanut aktiivisia, yhteisöllisiä identiteetin muotoja. Tätä prosessia voidaan jäsentää Billigin (1995, 6–8) banaalin ja 'kuuman'

nationalismin erottelun avulla. Billigin mukaan arjen huomaamaton, toistuva banaali nationalismi – kuten symbolien arkinen näkyvyys tai kielelliset valinnat – voi kriisin myötä muuttua ’kuumaksi’ nationalismiksi, jossa nämä käytännöt politisoituvat ja saavat emotionaalisesti latautuneen merkityksen. Rovaniemen ukrainalaisten kokemuksissa tämä näkyy selvästi: aiemmin arkiset ukrainalaisuuden muodot, kuten ukrainan kielen käyttö, kulttuuriset perinteet ja yhteisöllinen toiminta, ovat sodan myötä aktivoituneet tietoisiksi identiteettiteoiksi. Kuten Kulyk (2024) korostaa, identiteetti muotoutuu kriiseissä erityisesti ulkoisen uhan ja diasporan kollektiivisten käytäntöjen kautta, ja nämä mekanismit selittävät hyvin myös tämän tutkimuksen empiirisiä havaintoja.

6.1.2 Kieli identiteetin symbolisena ja moraalisenä ytimenä

Toinen tutkimuksen keskeinen tulos on kielen rooli identiteetin näkyvimpänä ja emotionaalisesti latautuneena symbolina. Aineiston perusteella ukrainan kielen käyttö ei Rovaniemen diasporassa näyttäydy pelkästään kommunikoinnin välineenä, vaan moraalisenä ja poliittisena valintana, joka liittyy puhujan ukrainalaiseen yhteisöön ja erottaa hänet venäläisistä. Kielen merkitys identiteetille korostui erityisesti sodan myötä: aiemmin neutraalina pidetty kielellinen valinta sai eksplisiittisen poliittisen ja moraalisen sisällön. Tämä muutos teki kielestä yhden keskeisimmistä tavoista ilmaista kuulumista ja solidaarisuutta.

Marukhovska-Kartunova ym. (2025) osoittavat, että sota on Ukrainassa syventänyt kielen symbolista asemaa ja vahvistanut sen roolia kansallisen identiteetin ja kulttuurisen resilienssin keskeisenä elementtinä. Heidän mukaansa ukrainan kieli toimii kriisitilanteissa sekä kulttuurisen jatkuvuuden että kollektiivisen vastarinnan välineenä. Nämä havainnot vastaavat selvästi myös tämän tutkimuksen aineistoa: haastateltaville kielelliset valinnat toimivat tunnustuksen eleinä, jotka ilmaisivat lojaalisuutta Ukrainalle ja vastustusta aggressiota kohtaan.

Venäjän kielen käytöstä luopuminen kuvattiin diasporassa nimenomaan moraaliseksi kannanotoksi, ei vain kielelliseksi käytännöksi. Tällä tavoin kieli rakentui rajapinnaksi, joka erotti ”meidät” ja ”heidät” sekä toimi identiteettipoliittisena tekona arjessa. Kielen symbolinen painoarvo näkyi myös vanhempien halussa siirtää ukrainankielisyys lapsilleen, mikä koettiin tärkeänä osana kulttuurista jatkuvuutta ja kansallisen resilienssin vahvistamista. Kieli ei tällöin ollut vain kommunikoinnin väline, vaan sukupolvien välisen identiteettiperimän ylläpitäjä.

Diasporassa kielen roolin korostuminen osoittaa, että sota ei ainoastaan politisoi ja moralisoi identiteetin muita osa-alueita, vaan nostaa kielelliset valinnat keskeiseksi tavaksi ilmaista kuulumista ja turvata identiteetin jatkuvuus. Näin ollen kieli muodostuu yhdeksi voimakkaimmista symboleista, joiden kautta ukrainalainen identiteetti aktivoituu ja uudelleen määrittyy diasporan arjessa.

6.1.3 Toiseus venäläisiin suhteutettuna

Kolmas keskeinen tutkimustulos liittyy toiseuden rakentumiseen suhteessa venäläisiin. Aiempi tutkimus on osoittanut, että venäläiset ovat historiallisesti toimineet keskeisenä 'vastakuvana' ukrainalaiselle identiteetille (Kulyk 2016, 2024). Tämä tutkimus vahvistaa kyseistä kehityskulkua diasporan kontekstissa: sota selkeyttää erontekoa ja asemoittaa venäläisyyden symboliseksi vastapooliksi ukrainalaisuudelle. Aineisto tuo kuitenkin esiin merkittävän vivahteen, joka syventää aiempaa teoriaa. Haastateltavat eivät rakentaneet venäläisyyttä homogeeniseksi viholliskuvaksi, vaan tekivät aktiivisesti eron Venäjän valtion tai armeijan ja tavallisten venäläisten välillä. Toiseus ei siis ollut kategorisesti annettu, vaan tilanteisesti tuotettu ja moraalisesti punnittu.

Harlen (2000, 10–14) esittämä viholliskuvateoria auttaa selittämään tätä kehitystä. Ulkoinen uhka tuottaa selkeitä rajalinjoja 'meidän' ja 'heidän' välille, mutta aineisto osoittaa, että nämä rajat eivät ole täysin jäykkiä tai yksiselitteisiä. Haastateltavat kykenivät samanaikaisesti tunnistamaan valtiollisen väkivallan lähteen ja säilyttämään empatian yksittäisiä ihmisiä kohtaan, mikä viittaa siihen, että viholliskuvan muodostuminen on myös moraalisesti neuvoteltu prosessi. Toiseus ei näin ollen rakennu pelkästään konfliktin logiikasta, vaan myös yksilöiden omista käsityksistä oikeudenmukaisuudesta ja inhimillisyydestä.

Brubakerin (2004, 1–12, 60–90) näkemys identiteetistä tilanteisina ja arjen käytännöissä tuotettuina prosesseina syventää tätä tulkintaa. Haastateltavat eivät vain toistaneet sotaa koskevia poliittisia erontekoja, vaan myös määrittivät aktiivisesti, millaisia sosiaalisia ja moraalisia rajoja he halusivat ylläpitää ja millaisia eivät. Näin toiseus diasporassa näyttäytyy paitsi ulkopuolelle suuntautuvana rajauksena myös sisäisenä identiteettityönä, jossa yksilö jäsentää omaa moraalista yhteisöään ja neuvottelee suhteestaan vihollista edustaviin kategorioihin.

Tämä monikerroksinen suhtautuminen venäläisyyteen osoittaa, että vaikka sota selkeyttää erontekoja, diasporan toiseuden rakentuminen ei ole yksiselitteinen tai automaattinen prosessi. Sen sijaan se on dynaaminen ja eettisesti pohdittu ilmiö, jossa poliittinen konflikti, henkilökohtaiset kokemukset ja moraaliset valinnat kietoutuvat toisiinsa. Toiseus toimii siten sekä identiteettiä vahvistavana rajana että alueena, jossa ukrainalaisuuden merkityksiä neuvotellaan uudelleen sodan ja diasporan kontekstissa.

6.1.4 Alueellisen identiteetin uudelleenjärjestäytyminen

Neljäs keskeinen tutkimustulos liittyy alueellisen identiteetin uudelleenjärjestäytymiseen. Aiempi tutkimus on korostanut, että Ukrainan sisäiset alue-erot – historialliset, kielelliset ja poliittiset – ovat olleet merkittävä osa kansallisen identiteetin muotoutumista (Kulyk 2024, 296–308; Wilson 2015, 207–233). Tässä tutkimuksessa havaittiin kuitenkin, että diasporan olosuhteissa näiden erojen painoarvo heikkeni. Sota yhdisti eri alueilta kotoisin olevia ukrainalaisia tavalla, joka ylitti perinteiset jakolinjat ja vahvisti kansallista solidaarisuutta. Toisin sanoen alueellisista eroista tuli vähemmän poliittisesti tai sosiaalisesti merkityksellisiä, kun yhteinen kokemus sodasta ja pakkomuutosta korosti jaettua ukrainalaisuutta.

Samalla alueellisiin juuriin liittyvät muistot, murteet ja kulttuuriset käytännöt säilyivät tärkeinä identiteetin kerroksellisina ulottuvuuksina. Identiteetti näyttäytyi näin moniulotteisena: kansallinen identifikaatio vahvistui, mutta paikalliset kiinnittymisen muodot säilyivät emotionaalisina ja kulttuurisesti merkittävänä. Haastateltavat kuvasivat ukrainalaisuuttaan alueellisten kertomusten ja perinteiden kautta, mikä tukee Smithin (1991, 21–29) näkemystä identiteetin pitkäkestoisista kulttuurisista kerrostumista. Alueellinen identiteetti ei siis kadonnut, vaan asettui osaksi laajempaa kansallista kehystä.

Andersonin (1983, 163–185) teoria kuvitellusta yhteisöstä tarjoaa selityksen sille, miksi alueellinen moninaisuus ei uhannut kansallista yhtenäisyyttä, vaan päinvastoin rakentui sen osaksi. Aineisto osoittaa, että sodan myötä monet aiemmat alueelliset erot menettivät poliittista jännitteisyyttään kansallisen moraalisen yhteyden vahvistuessa. Tämä havainto on linjassa Billigin (1995, 6–9, 38–41) käsityksen kanssa siitä, että kriisitilanteet voivat aktivoida kansallisen identiteetin näkyväksi ja tuoda sen muiden identiteettikerrostumien yläpuolelle.

Sodan seurauksena ukrainalaisuus nousi ensisijaiseksi identifikaation muodoksi, jonka sisään alueellinen identiteetti järjestyi uudella tavalla.

Lisäksi Harlen (2000, 10–15, 18–19) geopolittinen näkökulma syventää erityisesti niiden haastateltavien kokemuksia, jotka olivat kotoisin Venäjän rajan läheisyydestä. He kuvasivat identiteettiään rakentuneeksi paitsi kulttuurisen perinnön myös uhan ja haavoittuvuuden kokemusten kautta. Sota vahvisti heidän alueellisen identiteettinsä geopolittista ulottuvuutta, mutta samalla liitti sen entistä tiiviimmin osaksi kansallista kuulumista. Näin paikallinen identiteetti kytkeytyi vahvasti geopolittisiin kokemuksiin ja historiallisiin muistoihin ilman, että se olisi heikentänyt kokemusta kansallisesta yhtenäisyydestä.

Tämä tutkimus täsmentää aiempaa kirjallisuutta osoittamalla, että kriisi ja diaspora voivat tilapäisesti tasoittaa alueellisia eroja ja vahvistaa kansallista identiteettiä, vaikka paikalliset identiteettikerrostumat säilyvät kulttuurisesti ja emotionaalisesti merkittävänä. Alueellinen identiteetti ei siis häviä, vaan kerrostuu osaksi yhteistä ukrainalaista identiteettikokemusta, joka rakentuu uudella tavalla diasporan ja sodan kontekstissa.

6.1.5 Diaspora identiteetin prosessina

Viides keskeinen tutkimustulos liittyy siihen, miten diaspora muodostaa identiteetille transnationaalisen kerroksen. Haastateltavat kuvasivat elävänsä kahden paikan, kahden kulttuurin ja ajoittain kahden identiteetin välissä. Tämä monipaikkaisuuden kokemus oli olennainen osa sitä, miten ukrainalaisuus rakentui diasporassa: identiteetti ei sijoittunut yksinomaan Suomeen tai Ukrainaan, vaan jäsenyi jatkuvasti näiden kahden välillä.

Safranin klassiset diasporan kriteerit – side kotimaahan, jaettu muisti ja yhteisöllisyys – olivat aineistossa selvästi läsnä (Safran 1991, 83–89). Haastateltavien vahvat emotionaaliset ja sosiaaliset yhteydet Ukrainaan korostuivat erityisesti sodan aikana, jolloin kotimaan merkitys identiteetin ankkurina voimistui. Cohenin (1997, 21–44) ajatus diasporasta 'multiple homes' -kokemuksena selittää tätä kehitystä hyvin: Suomi tarjosi fyysisen turvallisuuden ja arjen rakenteet, mutta emotionaalinen ja kulttuurinen koti sijoittui edelleen Ukrainaan. Näiden kahden kodin välinen jännite teki identiteetistä jatkuvasti liikkuvan ja useaan paikkaan kiinnittyvän.

Brubaker (2005, 1–19) korostaa, että diaspora on ennen kaikkea prosessi – jatkuvaa identiteetin ja kuulumisen muotoutumista, ei pysyvä tai essentiaalinen sosiaalinen kategoria. Tämä näkökulma näkyi aineistossa konkreettisesti arjen käytännöissä: ukrainankielisyyden ylläpidossa, kulttuuriperinteiden vaalimisessa sekä aktiivisessa osallistumisessa paikallisiin ukrainalaisyhteisöihin. Nämä käytännöt toimivat tapoina tuottaa ja ylläpitää ukrainalaisuutta jatkuvana prosessina, joka ei ollut sidottu pelkästään fyysiseen paikkaan.

Vertovecin (2009, 1–28) transnationaalisuuden käsite selittää erityisen hyvin sitä, miten identiteetti rakentui samanaikaisesti Suomessa ja Ukrainassa. Haastateltavien arjessa tämä näkyi rajat ylittävissä perhesuhteissa, digitaalisten verkostojen ylläpidossa sekä symbolisten kulttuuristen käytäntöjen – kuten kielen, perinteiden ja juhlien – kautta. Näiden rajat ylittävien siteiden myötä ukrainalaisuus rakentui jatkuvasti liikkeessä kahden maan välillä, muodostaen identiteetin, joka ei ollut sidottu yhteen paikkaan vaan transnationaaliseen tilaan.

Diasporan identiteettiprosessit osoittavat, että ukrainalaisuus ei ole diasporassa staattinen tai yksitasoinen identiteetti, vaan liikkuva, moniulotteinen ja tilanteisesti muotoutuva kuulumisen muoto, jossa kotimaan ja nykyisen asuinmaan merkitykset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Ukrainalaisuus rakentui siten prosessina, joka yhdisti kulttuurisen jatkuvuuden, emotionaaliset sidokset ja uusissa olosuhteissa syntyvät arjen käytännöt.

6.2 Yhteenveto tutkimuskysymyksiin vastaamisesta

Tässä luvussa vastataan tutkimuksen kolmeen tutkimuskysymykseen aineiston analyysin perusteella. Vastaukset kokoavat yhteen empiiriset havainnot ja teoreettisen viitekehyksen, ja muodostavat synteesin siitä, miten ukrainalainen identiteetti rakentuu, muuttuu ja aktivoituu diasporassa sodan kontekstissa.

1. Miten ukrainalainen kansallinen identiteetti rakentuu diasporassa Suomessa? Ukrainalainen identiteetti rakentuu Rovaniemellä kerroksellisena ja prosessuaalisena kokonaisuutena, jossa kieli, alueellinen tausta, kulttuuriset perinteet ja historiallinen muisti kietoutuvat yhteen diasporan arjen käytäntöjen kanssa. Identiteetti muotoutuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa kahden paikan – Ukrainan ja Suomen – välillä, mikä antaa sille liikkuvan ja neuvotellun muodon. Transnationaaliset siteet, kuten perhesuhteiden ylläpito, digitaalinen yhteydenpito sekä kulttuuristen käytäntöjen jatkuminen molemmissa maissa, vahvistavat tätä monipaikkaista identiteettiä. Näin ukrainalaisuus diasporassa rakentuu sekä kulttuurisen jatkuvuuden että uusissa olosuhteissa syntyvien arjen toimintatapojen kautta.

2. Miten historian, kielen, alueen, diasporan ja toiseuden merkitykset näkyvät identiteetin muodostumisessa?

Nämä elementit muodostavat identiteetin keskeiset rakenteelliset ja symboliset kerrokset:

- Kieli toimii moraalisenä ja poliittisena symbolina, jonka käyttö ilmaisee kuulumista ja vastarintaa.
- Alueellinen tausta tuottaa kulttuurisia kerrostumia ja paikallisia muistoja, jotka asettuvat osaksi laajempaa kansallista identiteettiä ilman, että ne heikentävät yhtenäisyyttä.
- Historiallinen muisti jäsentää kokemuksia sodasta ja itsenäisyydestä, ja antaa identiteetille emotionaalista syvyyttä.
- Toiseus suhteessa venäläisiin rakentuu joustavasti: haastateltavat tekivät selkeän eron valtiollisen aggression ja yksittäisten ihmisten välillä, mikä osoittaa, että toiseus ei perustu yksiselitteiseen viholliskuvaan vaan moraalisiin neuvotteluihin.
- Diaspora puolestaan ylläpitää identiteettiä arjen rutiinien, symbolisten käytäntöjen ja transnationaalisten siteiden kautta. Näiden elementtien vuorovaikutus tekee identiteetistä moniulotteisen ja tilanteisesti muotoutuvan.

3. Miten sota muuttaa tai vahvistaa kansallista identiteettiä?

Sota toimii identiteetin voimakkaana aktivoijana. Se politisoi kielen, vahvistaa kansallista yhtenäisyyttä ja selkeyttää rajoja ukrainalaisuuden ja venäläisyyden välillä. Samalla kriisi tuo näkyviin kansalliset symbolit ja aiemmin arkipäiväiset käytännöt Billigin (1995) kuvaaman 'kuuman nationalismin' tavoin: identiteetin ilmaisut muuttuvat tietoisiksi ja emotionaalisesti latautuneiksi teoiksi. Sodan myötä kasvaa myös tarve kulttuurisen jatkuvuuden ja kielellisen perinnön vaalimiseen diasporassa. Näin sota ei ainoastaan vahvista ukrainalaisuutta, vaan myös tuottaa sille uusia merkityksiä ja tapoja tulla näkyväksi arjen tasolla.

6.3 Tulosten merkitys ja tutkimuksen kontribuutio

Tutkimuksen tuloksilla on laajempaa merkitystä, sillä ne osoittavat, että sota ja siirtyminen diasporan olosuhteisiin eivät muuta identiteettiä vain abstraktilla tasolla, vaan tulevat näkyviksi konkreettisina valintoina arjessa: kielenä, suhteina venäläisiin, tapoina muistaa ja tapoina ylläpitää yhteyttä kotimaahan. Tämä auttaa selittämään, miksi ukrainalaiset diasporayhteisöt ovat sodan aikana mobilisoituneet voimakkaasti, miksi kielestä on tullut latautunut kysymys ja miksi kansallinen identiteetti voi vahvistua myös maantieteellisesti pienissä ja etäisissä yhteisöissä.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa erityisesti neljällä tavalla. Ensinnäkin se osoittaa, että alueelliset identiteetit voivat kriisin ja diasporan olosuhteissa menettää poliittista painoarvoaan samalla kun ne säilyvät kulttuurisesti merkittävänä. Toiseksi tutkimus korostaa, että kieli toimii diasporassa moraalisenä ja poliittisena rajapintana, ei vain kommunikatiivisena resurssina. Kolmanneksi se tuo esiin, että toiseus venäläisiin nähden rakentuu joustavammin kuin perinteiset viholliskuvateoriat ennustaisivat: eroa tehdään valtion ja yksilöiden välillä, ja moraalinen arviointi säilyy monitasoisena. Neljänneksi tutkimus konkretisoi transnationaalisuuden arjen käytäntöjen kautta osoittamalla, miten rajat ylittävät perhesuhteet, verkostot ja periteiden vaaliminen tuottavat jatkuvasti uudistuvaa ukrainalaisuutta.

6.4 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksella on rajoituksia, jotka on syytä huomioida tuloksia tulkittaessa. Haastateltavien määrä on rajallinen, mikä vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Lisäksi tutkimus kohdistuu

yhteen kaupunkiin, Rovaniemelle, eikä siten tavoita suomalaisen tai laajemman eurooppalaisen ukrainalaisdiasporan koko kirjoa. Haastattelut toteutettiin tilanteessa, jossa sota oli suhteellisen tuore kokemus, mikä saattoi voimistaa vastauksissa esiintyneitä emotionaalisia ja moraalisia painotuksia.

Aineisto perustuu haastateltavien omiin kertomuksiin ja tulkintoihin, jotka voivat muuttua ajan myötä eivätkä välttämättä heijasta kaikkien diasporassa elävien ukrainalaisten kokemuksia. Lisäksi identiteetti on luonteeltaan dynaaminen ja kontekstisidonnainen ilmiö, mikä tarkoittaa, että tulokset kuvaavat ennen kaikkea sitä historiallista hetkeä, jossa tutkimus toteutettiin.

Näistä rajoituksista huolimatta tutkimus tarjoaa tärkeän ajankuvan ja analyttisen läpileikkauksen siitä, miten ukrainalainen identiteetti rakentuu sodan ja diasporan kontekstissa. Rajoitukset eivät vähennä tutkimuksen arvoa, mutta ne asettavat sen tulkinnalle rajat ja korostavat tarvetta jatkotutkimukselle.

6.5 Jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen tulokset avaavat useita suuntia, joiden kautta ukrainalaisen diasporaidentiteetin muodostumista olisi mahdollista tarkastella syvemmin.

Ensinnäkin olisi tärkeää toteuttaa pitkittäistutkimuksia, jotka seuraisivat identiteetin muutoksia ajan kuluessa. Sota on luonteeltaan dynaaminen ja pitkittyvä kriisi, ja sen vaikutukset identiteettiin voivat voimistua, heikentyä tai muuntua uudellaisiksi merkitysrakenteiksi konfliktin pitkittyessä tai päättyessä. Pitkittäinen lähestymistapa voisi paljastaa, ovatko nyt havaitut ilmiöt pysyviä vai kriisin synnyttämiä tilapäisiä identiteettivirityksiä.

Toiseksi identiteetin rakentumista olisi hyödyllistä tarkastella vertailevasti eri diasporayhteisöissä. Ukrainan naapurimaissa, kuten Puolassa ja Moldovassa, asuvien ukrainalaisten kokemukset voivat poiketa merkittävästi Suomessa asuvien identiteettiprosesseista maantieteellisen läheisyyden, integraatiopolitiikan ja suuremman ukrainalaisyhteisön koon vuoksi. Näiden diasporien mittakaava eroaa Suomesta selvästi: Puolassa oli loppuvuonna 2025 noin miljoona ukrainalaista tilapäisen suojelun piirissä, ja Moldovassa noin 140 000 Ukrainasta paennutta (UNHCR 2025). Lisäksi kielellinen ympäristö

eroaa: puolan ja ukrainan kielet muistuttavat rakenteellisesti toisiaan, kun taas Moldovassa venäjän kieli on laajasti käytössä, mikä vaikuttaa kielivalintojen sosiaalisiin merkityksiin ja haasteisiin. Vertaileva tutkimus voisi syventää ymmärrystä siitä, missä määrin diasporaidentiteetti on kontekstisidonnainen ja missä määrin se seuraa universaalimpia sodan ja siirtolaisuuden logiikkoja.

Kolmanneksi lasten ja nuorten identiteetti prosessit muodostavat merkittävän ja toistaiseksi vähän tutkitun alueen. He elävät samanaikaisesti suomalaisessa arjessa ja vanhempiensa ylläpitämässä transnationaalissa ukrainalaisessa kulttuuripiirissä. Kielen siirtyminen, sukupolvien väliset merkityserot ja transnationaaliset perhesuhteet voivat muovata uudenlaista monipaikkaista ukrainalaisuutta, joka ei välttämättä vastaa vanhempien kokemuksia. Näiden prosessien analyysi tarjoaisi arvokasta tietoa identiteetin ylisukupolvisesta rakentumisesta diasporassa.

Lisäksi kielen poliittinen ja sosiaalinen asema diasporassa ansaitsisi erityistä huomiota. On tärkeää tutkia, miten kielivalinnat muotoutuvat yhteisöissä, joissa ukrainaa ja venäjää käytetään rinnakkain, ja miten poliittisia merkityksiä näihin valintoihin liitetään sodan jatkuessa. Erityisen kiinnostavaa olisi tarkastella venäjänkielisten ukrainalaisten kokemuksia: miten heidän identiteettinsä rakentuu tilanteessa, jossa äidinkieli on konfliktin vuoksi politisoitunut ja saanut uusia moraalisia ulottuvuuksia.

Nämä jatkotutkimusehdotukset eivät ainoastaan syventäisi ymmärrystä ukrainalaisesta diasporaidentiteetistä, vaan ne myös laajentaisivat teoreettista keskustelua identiteetin prosessuaalisuudesta, transnationaalisuudesta ja kriisien vaikutuksesta kuulumisen muotoihin.

6.6 Tutkijan positio ja reflektiivisyys

Tutkimuksen tuloksia on tarkasteltava myös tutkijan oman position kautta. Oma venäjän kielen taitoni sekä pitkäaikainen työkokemukseni eri puolilla Ukrainaa loivat haastattelutilanteisiin lähtökohtaisesti jaetun ymmärryksen, mikä saattoi vahvistaa haastateltavien luottamusta ja madaltaa kynnystä kertoa henkilökohtaisista kokemuksista. Tämä yhteinen tausta helpotti keskusteluja sodasta, kulttuurisista merkityksistä ja identiteetin muutoksista, mutta se saattoi myös vaikuttaa siihen, mitä haastateltavat olettivat minun jo tietävän tai ymmärtävän.

Kielellinen asetelma – venäjän kielen käyttö sodan politisoituneessa kontekstissa – saattoi lisäksi muokata vuorovaikutuksen tapoja, jotka eivät ole täysin näkyviä ulkopuoliselle tarkastelijalle.

Reflektiivisyys oli siksi keskeinen osa analyysiä. Pysin jatkuvasti arvioimaan, missä määrin tulkintani perustuivat haastateltavien omiin merkityskenttiin ja missä määrin ne heijastivat aiempaa työkokemustani Ukrainassa, erityisesti konfliktiin liittyvillä alueilla. Samalla olin tietoinen siitä, että oma kokemukseni muutosta Etelä-Suomesta Rovaniemelle saattoi tarjota yhdenlaisen kuulokulman teemoihin, jotka liittyvät paikkaan, kuulumiseen ja identiteetin uudelleen rakentumiseen. Vaikka oma siirtymäni oli vapaaehtoinen ja olosuhteiltaan täysin erilainen kuin pakon edessä muuttaneilla haastateltavilla, tämä kokemus loi tietyn tason samastumis pintaa sopeutumisen ja uuden yhteisön etsimisen teemoihin.

Näin ollen tutkijan asema määrittyi samanaikaisesti sisä- ja ulkopuolisuuden kautta: olen osa Rovaniemen paikallisyhteisöä, mutta ulkopuolinen suhteessa ukrainalaiseen diasporayhteisöön. Tämän kaksoisposition tiedostaminen ja sen vaikutusten kriittinen tarkastelu olivat keskeisiä tulkintojen luotettavuuden kannalta. Reflektiivinen työskentely auttoi varmistamaan, että tutkimuksen analyysi ei nojautu yksinomaan tutkijan ennakkoletuksiin, vaan rakentuu ensisijaisesti haastateltavien omille kokemuksille ja merkityksille.

6.7 Yhteenveto ja pohdinta

Tutkimus osoittaa, että ukrainalainen identiteetti diasporassa rakentuu moniulotteisena ja jatkuvasti muotoutuvana prosessina. Sota toimii identiteetin voimakkaana aktivoijana ja uudelleen määrittäjänä, vahvistaen ukrainalaisuuden moraalisia ja emotionaalisia ulottuvuuksia. Kieli nousee keskeiseksi symboliksi, jonka kautta kuuluminen, lojaalisuus ja vastarinta tehdään näkyviksi. Toiseus suhteessa venäläisyyteen rakentuu, mutta diasporassa tämä prosessi on monikerroksinen ja eettisesti neuvoteltu, ei yksioikoinen viholliskuvan tuottaminen.

Alueelliset identiteetit säilyvät kulttuurisesti merkityksellisinä, mutta niiden poliittinen painoarvo heikkenee diasporassa kansallisen solidaarisuuden vahvistuessa. Samalla diaspora

muodostaa identiteetille transnationaalisen tilan, jossa elämä kahden maan ja kahden kulttuurin välillä rakentaa liikkuvaa, kerroksellista ja kontekstisidonnaista ukrainalaisuutta. Tässä tilassa identiteetti muotoutuu sekä kulttuurisen jatkuvuuden että uusien, diasporan olosuhteisiin sopeutuneiden käytäntöjen kautta.

Kasakat symboloivat Ukrainan kansallisessa mytologiassa vapautta ja vastarintaa, ja sodan myötä nämä arvot ovat tulleet entistä näkyvämmiksi identiteetin rakennusaineiksi (Lin 2023). Rovaniemen diasporayhteisön kohdalla avoimeksi jää kysymys siitä, missä määrin ukrainalaiset omaksuvat paikallisia piirteitä tai kehittävät uudenlaisen ‘lappilaisukrainalaisen’ identiteetin. Tämä kysymys tarjoaa kiinnostavan suunnan tulevalle tutkimukselle ja korostaa, että identiteetin kehitys diasporassa on jatkuvaa, tilanteisesti muotoutuvaa ja avoin uusille merkityksille.

LÄHTEET

AMA (2025) Arktiset maahanmuuttajat (2025). *Lapin ukrainalaisten seura perustettiin*. <https://www.siemiekeskus.fi/ArktisetmaahanmuuttajatAMA/2025/03/12/rovaniemen-ukrainalaisten-seura-perusteille/>. Viitattu 5.11.2025.

Anderson, Benedict (1983/Revised edition 2006) *Imagined Communities: Reflection on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.

Asmann (2011/Revised 2015) *Cultural Memory and Early Civilization*. Cambridge University Press.

Billig, Michael (1995) *Banal Nationalism*. London: SAGE Publications.

Brantly, Aaron F. (2024) Forged in the fires of war: the rise of a new Ukrainian identity. *Policy Studies* 2024, vol. 45, nos. 3–4, 377–401. <https://www.tandfonline.com.ezproxy.ulapland.fi/doi/epdf/10.1080/01442872.2023.2298800?needAccess=true>. Viitattu 22.10.2025.

Budapest (1994) *Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>. Viitattu 4.10.2025.

Bunce, Valerie & Wolchik, Sharon (2011) *Defeating Authoritarian Leaders in Post-communist Countries*. Cambridge University Press.

Brubaker, Rogers (2004) *Ethnicity Without Groups*. Harvard University Press.

Brubaker, Rogers (2005) The “diaspora” diaspora. *Ethnic and Racial Studies* 2005, 28(1), 1–19. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0141987042000289997>. Viitattu 25.11.2025.

Brubaker, Rogers & Cooper, Frederick (2000). "Beyond 'Identity'." *Theory and Society*, 2000 29(1), 1–47. https://www.researchgate.net/publication/30844420_Beyond_Identity. Viitattu 2.12.2025.

Brzezinski, Zbigniew (1997) *The Grand Chessboard – American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.

Cohen, Robin (1997) *Global diasporas: An introduction*. London: UCL Press.

Eurooppa-neuvosto (2022) *Ukraine applies for EU membership amid Russian invasion*. European Council Press Release, 28.2.2022. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/ukraine/>. Viitattu 25.10.2025.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*, 8. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Fukuyama, Francis (2018) *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Giorgi, Amedeo (2009) *The Descriptive Phenomenological Method in Psychology: A Modified Husserlian Approach*. Duquesne University Press.

Golovakha, Evgenii; Ivashchenko-Stadnik, Kateryna; Mikheieva, Oksana; Sereda, Viktor (2023) From Patronalism to Civic Belonging: The Changing Dynamics of the National-Civic Identity in Ukraine. Teoksessa *Ukraine's Patronal Democracy and the Russian Invasion: The Russia-Ukraine War*, Volume One (toim.) Central European University Press, 2023. Project MUSE, 297–329. <https://muse.jhu.edu/book/111531>. Viitattu 16.10.2025.

Grenoble, Lenore A. (2015) *The Sociolinguistics of Variation in Odessan Russian*. https://lucian.uchicago.edu/blogs/grenoble/files/2014/06/Grenoble_2015_VariationOdR.pdf. Viitattu 3.12.2025.

Harle, Vilho (1991) *Hyvä, paha, ystävät, vihollinen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Harle, Vilho (2000) *The Enemy with a Thousand Faces*. Westport: Greenwood Press.
- Harle, Vilho (2005) *Kriittinen geopolitiikka ja kansainvälinen ympäristöpolitiikka Kansainväliset suhteet Lapin Yliopistossa*. Rovaniemi: P.S.C Inter.
- Harle, Vilho (2023) *Hyvä, paha, ystävä, vihollinen*. Toinen, uudistettu laitos Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Harle, Ville & Moisio Sami (2000) *Missä Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino
- Haslund, Elisabeth Arnsdorf (18.02.2025) *UNHCR: After three years of war, Ukrainians need peace and aid*. <https://ukraine.un.org/en/289506-unhcr-after-three-years-war-ukrainians-need-peace-and-aid>. Viitattu 21.10.2025.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu – Teema-haastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita, 15. uudistettu painos*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- InfoFinlad.fi (2025) *Tilapäinen suojelu Suomessa*. <https://www.infofinland.fi/fi/moving-to-finland/non-eu-citizens/temporary-protection-in-finland>. Viitattu 8.12.2025.
- Iwański, Tadeusz (2025) *Ukrainian and Russian - Dialects or languages?* <https://www.youtube.com/watch?v=hCl97jIgmh8>. Viitattu 1.12.2025.
- Jyväskylän yliopisto (2025) *Hermeneutiikka*. <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/metelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/hermeneutiikka>. Viitattu 25.10.2025.

Krymets, Liudmyla; Saienko, Oleksandr; Nedvyha, Oleh; Tserkovnyak-Horodets'ka, Olesya; Logvinenko, Natalia (2025) The Formation of Ukrainian National Identity in the Context of Russian Aggression: A Philosophical and Psychological Analysis.

International Journal on Culture, History, and Religion, Volume 7, issue No. 1.

<https://ijchr.net/journal/article/view/153/182>. Viitattu 25.10.2025.

Kulyk, Volodymyr (2016) National Identity in Ukraine: Impact of Euromaidan and the War. *Europe-Asia Studies*, Vol 68, No 4, June 2016, 588–608.

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09668136.2016.1174980?needAccess=true>.

Viitattu 6.12.2025.

Kulyk, Volodymyr (2001) The Politics of Ethnicity in Post-Soviet Ukraine: Beyond Brubaker. *Journal of Ukrainian Studies* 26, nos. 1–2 (Summer–Winter 2001), 197–221.

Kulyk, Volodymyr (2024) National Identity in Time of War: Ukraine after the Russian Aggressions of 2014 and 2022. *Problems of post-communism 2024*, vol. 71, no. 4, 296–308.

<https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2224571>. Viitattu 25.10.2025.

Kuzio, Taras (2021) Escape from empire: Ukraine's post-Soviet national awakening. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/escape-from-empire-ukraines-post-soviet-national-awakening/>. Viitattu 21.10.2025.

Lin, Alisa Ballard (2023) *The Cossacks, Ukraine's Paradigmatic Warriors*. Origins: Current Events in Historical Perspective. <https://origins.osu.edu/read/cossacks-ukraines-paradigmatic-warriors>. Viitattu 3.12.2025.

Maahanmuuttovirasto (2025) *Tilapäinen suojelu*. <https://migri.fi/tilapainen-suojelu>. Viitattu 8.12.2025

Marukhovska-Kartunova, Olga; Turenko, Vitalii; Zarutskia, Olena; Spival, Liubov; Renata Vynnychuk (2025) *Exploring contemporary socio-cultural shifts in Ukraine and their effects on strengthening national identity and resilience in times of war*. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*. 2025; 4:1288. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9872519>. Viitattu 25.9.2025.

Molchanov, Mikhail A. (2002) *Political Culture and National Identity in Russian-Ukrainian Relations*. Lewis St, College Station: Texas A&M University Press.

MTV (1997) *Ukraina ja Venäjä allekirjoittivat ystävyssopimuksen*.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ukraina-ja-venaja-allekirjoittivat-ystavyssopimuksen/5488298>. Viitattu 4.10.2025.

Nord Stream (2025) *The Pipeline*. <https://www.nord-stream.com/the-project/pipeline/>. Viitattu 23.10.2025.

Olszański, Tadeusz A. (2010) *Ukraine's Constitutional Court reinstates presidential system*.
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2010-10-06/ukraines-constitutional-court-reinstates-presidential-system>. Viitattu 1.12.2025.

OSCE (1992) *The December 1, 1991, Referendum/Presidential Election in Ukraine*.
<https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2016/06/120191UkraineReferendum.pdf>.
Viitattu 27.11.2025.

RadioFreeEuropa (2020) *Zelenskiy's First Year: He Promised Sweeping Changes. How's He Doing?* <https://www.rferl.org/a/zelenskiys-first-year-he-promised-sweeping-changes-how-s-he-doing-/30576329.html>. Viitattu 23.10.2025.

Rating Group (2022) *The seventh national poll: Ukraine during the war (March 30-31, 2022)*.
<https://www.ratinggroup.ua/en/news/sedmoy-obschenacionalnyy-opros-ukraina-v-usloviyah-voyny-30-31-marta-2022>. Viitattu 18.11.2025.

Safran, William (1991) *Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return*.
Diaspora: A Journal of Transnational Studies, Volume 1, Number 1,
Spring 1991, 83–99
https://cbpbu.ac.in/userfiles/file/2020/STUDY_MAT/ENGLISH/SSK/Myths%20of%20Home%20land%20and%20Return1.pdf. Viitattu 14.11.2025.

Sisäministeriö (16.7.2025) *Tilapäinen suojeleu sotaä pakeneville ukrainalaisille jatkuu 4.3.2027 asti*. <https://intermin.fi/-/tilapainen-suojelu-sotaa-pakeneville-ukrainalaisille-jatkuu-4.3.2027-asti>. Viitattu 20.10.2025.

Smith, Anthony D. (1986) *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell.

Smith, Anthony D. (1991) *National identity*. Nevada: University of Nevada Press.

Smith, Jonathan A.; Flowers, Paul & Larkin, Michael (2009) *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. London: Sage.

TENK (2023) Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. *Hyvän tieteellisen käytännön ohje*. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2019) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

UNHCR – The UN Refugee Agency (2025) *Situation Ukraine Refugee Situation – Operational Data Portal*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>. Viitattu 9.1.2026.

Vainio, Sara; Vasama, Tanja; Aholainen, Saara (2022). Vetäytyvien venäläisten jäljiltä paljastuu yhä karmeampia raakuuksia: Butšassa palaneita ruumiita kaduilla ja siviilien joukkohauta, Ukrainan presidentti kutsuu joukkotuhonnaksi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000008726026.html>. Viitattu 21.10.2025.

Vehkalahti, Kimmo (2014) *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.

Vertovec, Steven (1999) Conceiving and researching transnationalism. *Ethnic and Racial Studies* 1999, volume 22(2), 447–462. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329558>. Viitattu 2.12.2025.

Vertovec, Steven (2009) *Transnationalism*. London: Routledge

Wilson, Andrew (2015) *The Ukrainians – Unexpected nation*. Yale University Press

Wolczuk, Kataryna (2001) *The Moulding of Ukraine: The Constitutional Politics of State Formation*. Budapest, HU: Central European University Press.

Worldometer (2025) *Ukrainan väkiluku*. <https://www.worldometers.info/fi/maailmanvaesto/ukraina-vaesto/>. Viitattu 20.10.2025.

YLE (2006) *EU tarvitsee Venäjän maakaasua*. <https://yle.fi/a/3-5221833>. Viitattu 5.10.2025.

Грицай, Елена & Николко, Милана (2009) *Украина: национальная идентичность в зеркале Другого*. Вильнюс: ЕГУ. https://ru.ehuniversity.lt/wp-content/uploads/2017/10/Ukraine_52e01433c9b89.pdf. Viitattu 25.09.2025.

Українська правда (2015) *Порошенко підписав закони про декомунізацію*. <https://www.pravda.com.ua/news/2015/05/15/7068057/>. Viitattu 21.10.2025.

Шнейдер, Вадим Михайлович (2018) *Региональные аспекты украинской идентичности в контексте внешнеполитического выбора Украины в начале XXI века*. Москва: Российский государственный гуманитарный университет (РГГУ)

LIITE 1

Tutkimuksen haastattelukysymykset suomeksi

1. Mikä on sukupuolesi?
2. Mikä on syntymävuotesi?
3. Mikä on kotipaikkasi/lähtöpaikkasi Ukrainassa?
4. Nykyinen asuinpaikka Suomessa?
5. Milloin muutit Suomeen vuosi/kuukausi?
6. Oletko asunut muissa maissa ennen Suomea? Jos kyllä, missä?
7. Mikä on nykyinen ammattisi tai työtilanteesi?
8. Mikä on koulutuksesi?
9. Mikä on perhetilanteesi?
10. Mikä on kotikielesi ja äidinkielesi?
11. Mitä muita kieliä puhut?
12. Mikä kieliä käytät arjessa Suomessa (työssä, kotona, vapaa-ajalla)?
13. Onko sinulla yhteyksiä Ukrainaan tällä hetkellä (perhe, ystävät, media)?
14. Miten itse määrittelet kansallisen identiteettisi?
15. Haluatko mainita jonkin muun taustatekijän, joka on tärkeä oman identiteettisi tai elämäntilanteesi kannalta?

Historia

16. Miten Ukrainan lähihistoria vuodesta 1991 nykyhetkeen on vaikuttanut siihen, miten koet ukrainalaisuuden?

(Itsenäistyminen 1991, Oranssivallankumous 2004, Euromaidan 2014, Krimin miehitys, Donbassin sota ja täysimittainen sota 2022)

17. Onko jokin historiallinen tapahtuma ollut sinulle erityisen merkityksellinen oman identiteettisi kannalta?

18. Miten ajattelet historian ja nykyhetken suhdetta ukrainalaisuuden rakentumisessa?

Kieli

19. Millainen rooli kielellä on omassa arjessasi ja identiteetissäsi?

20. Miten suhtaudut ukrainan ja venäjän kieleen — käytätkö molempia, ja jos, niin missä yhteyksissä?

21. Onko kielen valinta sinulle pelkkä käytännön asia vai liittyykö siihen myös tunteita, kulttuuria tai politiikkaa?

22. Onko suhtautumisesi kieliin muuttunut viime vuosina? Miten ja miksi?

Toiseus, ystävä - vihollinen

23. Ketkä koet kuuluvan “meihin” ja ketkä “heihin” nykyisessä tilanteessa? Miten tämä jaottelu näkyy ajattelussasi?

24. Onko käsityksesi venäläisyydestä tai Venäjästä muuttunut ajan myötä? Miten?

25. Miten käsität eurooppalaisuuden osana ukrainalaista identiteettiä?

26. Miten ystävä–vihollinen-asetelma näkyy tai ei näy omassa ajattelussasi ukrainalaisuudesta? (*esim. suhde Venäjään, venäläisyyteen, Eurooppaan ja eurooppalaisuuteen*)

Alue

27. Miten oma kotiseutusi tai lähtöalueesi Ukrainassa on vaikuttanut siihen, miten koet ukrainalaisuuden?

28. Miten eri Ukrainan alueiden (*esim. itä, länsi, etelä, pohjoinen*) kulttuurierot näkyvät mielestäsi ukrainalaisuudessa?

29. Onko sinulla edelleen sidoksia kotiseutuusi — ja jos on, millaisia?

30. Miten asuminen Suomessa/Rovaniemellä on vaikuttanut ukrainalaiseen identiteettiisi, ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet eniten?”

31. Koetko Suomessa asuessasi ulkopuolisuutta tai toisaalta kuulumista suomalaiseen yhteiskuntaan?

32. Miten tärkeänä pidät ukrainalaisten yhteisöjen, tapahtumien tai vertaistuen roolia Suomessa? Vaikuttavatko ne siihen, miten määrittelet itseäsi ukrainalaisena?

Muut tekijät

33. Vaikuttaako joku muu asia tai ilmiö (*esim. perhe, uskonto, koulutus, media, työ, ystäväpiiri*) ukrainalaiseen identiteettiisi?

34. Miten ajattelet tulevaisuudesta — mihin suuntaan ukrainalainen identiteetti on mielestäsi kehittymässä Ukrainassa ja diasporassa?

35. Onko jotain muuta, mitä haluaisit vielä lisätä siitä, mitä ukrainalaisuus sinulle merkitsee?

LIITE 2

Haastattelukysymykset englanniksi

1. What is your gender?
2. What is your year of birth?
3. What is your hometown/place of origin in Ukraine?
4. What is your current place of residence in Finland?
5. When did you move to Finland (*year/month*)?
6. Have you lived in other countries before Finland? If yes, where?
7. What is your current occupation or employment situation?
8. What is your educational background?
9. What is your family status?
10. What is your home language and mother tongue?
11. What other languages do you speak?
12. Which languages do you use in everyday life in Finland (*at work, at home, during free time*)?
13. Do you currently have connections to Ukraine (*family, friends, media*)?
14. How do you define your national identity?
15. Would you like to mention any other background factors that are important for your identity or life situation?

History

16. How has Ukraine's recent history from 1991 to the present influenced to your Ukrainian identity? (*Independence in 1991, Orange Revolution 2004, Euromaidan 2014, annexation of Crimea, war in Donbas, full-scale war 2022*)
17. Has any historical event been especially significant for your own identity?
18. How do you see the relationship between history and the present in shaping Ukrainian identity?

Language

19. What role does language play in your everyday life and identity?
20. How do you relate to the Ukrainian and Russian languages — do you use both, and if so, in which contexts?

21. Is language choice for you purely practical, or is it also connected to emotions, culture, or politics?

22. Has your attitude towards languages changed in recent years? How and why?

Otherness

23. Whom do you consider “us” and whom “them” in the current situation? How does this division appear in your thinking?

24. Has your perception of Russianness or Russia changed over time? How?

25. How do you understand European identity as part of Ukrainian identity?

26. How does the friend–enemy divide appear or not appear in your understanding of Ukrainian identity? (*e.g., attitudes towards Russia, Russianness, Europe, European identity*)

Region

27. How has your home region or place of origin in Ukraine influenced to your Ukrainian identity?

28. How do the cultural differences between different Ukrainian regions (*e.g., east, west, south, north*) appear, in your view, in Ukrainian identity?

29. Do you still have connections to your home region — if yes, what kind?

30. How has living in Finland/Rovaniemi influenced your Ukrainian identity, and which factors have had the greatest impact?

31. Do you experience a sense of being an outsider or, conversely, belonging to Finnish society?

32. How important are Ukrainian communities, events, or peer support in Finland to you? Do they influence how you define yourself as Ukrainian?

Other aspects

33. Does any other factor or phenomenon (*e.g., family, religion, education, media, work, social circle*) influence your Ukrainian identity?

34. How do you view the future — in what direction do you think Ukrainian identity is developing?

35. Is there anything else you would like to add about what being Ukrainian means to you?

LIIITE 3

Haastattelukysymykset venäjäksi

Фоновые вопросы (анонимно)

Цель: Эти вопросы помогают лучше понять контекст ответов, но не позволяют идентифицировать участника. Вы можете пропустить любой вопрос.

1. Пол: Женский Мужской Другое / хочу ответить по-своему
2. Возраст:
3. Год рождения (по желанию):
4. Родной город / регион в Украине:
(например, город или область, без точного адреса)
5. Текущее место жительства в Финляндии (город или населённый пункт):
6. Когда вы переехали в Финляндию? (год / месяц, если хотите уточнить):
7. Проживали ли вы в других странах до Финляндии? Да Нет
Если да, где?
8. Родной язык:
9. Другие языки, которыми вы владеете свободно:
10. Какой язык вы чаще используете в Финляндии (в семье, с друзьями, на работе)?
11. Ваше образование (по желанию):
12. Семейное положение:
13. Кем вы себя чувствуете в первую очередь — украинцем, россиянином, обоими, финном или кем-то другим?
14. Есть ли у вас связи с Украиной в настоящее время (например, семья, друзья, СМИ)?
15. Хотите ли вы упомянуть другие факторы, важные для вашей идентичности или жизненной ситуации?

Исследовательские вопросы

Основной вопрос исследования: **как украинцы, проживающие в Рованиemi, формируют и выражают украинскую идентичность?**

Ответы ищутся через пять ключевых аспектов, которые формируют национальную идентичность:

История

16. Как история Украины с 1991 года повлияла на ваше восприятие украинской идентичности?
17. Как следующие события в истории Украины повлияли на ваше восприятие украинской идентичности?
- независимость 1991 года
 - Оранжевая революция 2004 года
 - Евромайдан 2014 года
 - оккупация Крыма, война на Донбассе с 2014
 - полномасштабная война 2022 года
18. Было ли какое-то историческое событие особенно значимым для вас лично?
19. Как вы понимаете связь между прошлым и настоящим в формировании украинской идентичности?

Язык

20. Какую роль язык играет в вашей повседневной жизни и идентичности?
21. Как вы относитесь к украинскому и русскому языкам — используете ли оба и в каких ситуациях?
22. На каких еще языках вы говорите или которые используете для общения в жизни?
23. Является ли выбор языка для вас просто практическим вопросом или он связан с чувствами, культурой или политикой?
24. Изменилось ли ваше отношение к языкам за последние годы?
Почему? Как оно изменилось?

Иное / Другой / друг-враг

25. Кого вы воспринимаете как «мы» и «они» в нынешней ситуации?
26. Как вы понимаете европейскость как часть украинской идентичности?
27. Изменилось ли со временем ваше отношение к россиянам и России в целом?
28. Как отношения «друг-враг» проявляются или не проявляются в ваших собственных размышлениях об украинскости?

Регион

29. Как ваш родной регион в Украине повлиял на ваше понимание украинскости?

30. Сохранились ли у вас связи с родным местом? Какие?
31. Повлияло ли ваше нынешнее место жительства (например, за границей) на вашу идентичность?
32. Замечаете ли вы культурные различия между регионами Украины (восток, запад, юг, север)?

Другие факторы и общая картина

33. Есть ли другие факторы (например, семья, религия, образование, медиа, работа, друзья, традиции, праздники, символы, флаги, гербы), повлиявшие на ваше ощущение украинской идентичности?
34. Как вы видите будущее — в каком направлении, по вашему мнению, развивается украинская идентичность?
35. Есть ли что-то, что вы хотели бы добавить о том, что для вас значит быть украинцем?

LHTE 4

Haastattelupyynnön saateviesti venäjäksi

Здравствуйте, украинцы, проживающие в Рованиеми!

Приглашаю вас принять участие в интервью для моего магистерского исследования о том, как украинцы, живущие в Рованиеми, формируют и выражают свою национальную идентичность.

Меня зовут Туомас Палениус, я магистрант факультета общественных наук Лапландского университета. Моя специальность — международные отношения, а дополнительная — украинский язык и культура.

Что важно знать:

- Интервью индивидуальное, продолжительность: около 0,5–1 часа
- Формат: онлайн или очно в Рованиеми
- Время: ноябрь — декабрь 2025 года
- Язык интервью: — русский, украинский, финский или английский (по выбору участника)

Все интервью записываются только в исследовательских целях, затем расшифровываются, анонимизируются и хранятся конфиденциально только у исследователя. После завершения работы все данные будут уничтожены. Участие полностью добровольное — вы можете отказаться или прекратить интервью в любой момент без объяснений. Исследование проводится в соответствии с этическими принципами Лапландского университета и рекомендациями Национального комитета по исследовательской этике Финляндии (TENK).

Если вы хотите принять участие или задать вопросы, пожалуйста, свяжитесь со мной до 1 декабря 2025 года: +358 XXX XXXX (WhatsApp / Signal)
traleniu@ulapland.fi

Также можно обратиться к моему научному руководителю — доценту Мике Луома-Ахо mika.luoma-aho@ulapland.fi

Буду очень признателен за участие!

Пожалуйста, поделитесь этим приглашением с другими, кому оно может быть интересно.

С уважением,
Туомас Палениус
Магистрант, Лапландский университет
Факультет общественных наук

LIIITE 5

Saateviestin toinen sivu: tarkempaa tietoa haastattelusta ja haastattelun etiikasta venäjäksi

Исследовательское интервью: Формирование украинской идентичности

Цель данного исследования — понять, как формируется украинская идентичность с разных точек зрения: через историю, язык, восприятие «другого», региональные особенности, а также через личный опыт представителей украинской диаспоры в Финляндии, в частности, в Рованиеми.

В интервью **нет правильных или неправильных ответов**. Я прошу вас свободно говорить о своем опыте и взглядах. Интервью может проводиться на русском или украинском языках (при необходимости — также на английском или финском). Я считаю, что участникам будет легче и естественнее выражать свои мысли на родном языке. Все вопросы переведены на указанные языки.

Минимальный возраст участников — 18 лет. Цель исследования — собрать разнообразную группу участников из Рованиеми разного возраста, пола и регионов Украины. Участники приглашаются методом «снежного кома», когда уже участвующие могут рекомендовать других возможных респондентов.

Этические принципы исследования

В ходе исследования **не собираются имена, точные адреса или другие контактные данные** участников. Каждый имеет право отказаться отвечать на любой вопрос без объяснения причин.

Интервью записываются исключительно в исследовательских целях, о чем участники информируются заранее. Перед началом интервью всегда запрашивается отдельное письменное или устное согласие на запись.

Все собранные данные будут храниться конфиденциально и только у исследователя. Материалы будут уничтожены после завершения исследования. Участники имеют право в любой момент отозвать свое согласие, прекратить интервью или попросить, чтобы их ответы не использовались в исследовании.

LITTE 6

Toiseus, ystävä, vihollinen -terminologian selvennystä venäjäksi

Инаковость (toiseus)

Инаковость — это концепт, обозначающий восприятие или конструирование «другого» (чужого) в противопоставлении «своему». В контексте политики идентичности инаковость помогает обществу определить, кто принадлежит к «нашему» сообществу, а кто находится за его пределами. Через различие между «своим» и «чужим» формируются культурные, национальные и социальные границы.

Враг (vihollinen)

Враг — это образ «другого», который воспринимается как угроза существованию, безопасности или ценностям сообщества. В идентификационной политике враг часто конструируется как противоположность коллективному «мы», что способствует сплочению группы и укреплению её внутреннего единства. Понятие врага может быть как реальным (конкретным противником), так и символическим (идеологическим, культурным и т. п.).

Друг (ystävä)

Друг — это образ «другого», который воспринимается как союзник, разделяющий общие ценности, цели и идентичность. В контексте политики идентичности понятие друга играет противоположную роль понятию врага: оно помогает формировать позитивное самоопределение сообщества через солидарность, сотрудничество и признание.